

Educació afectiva i sexual per a la sensibilització i prevenció de la violència masclista

Autora/ Laia Pitarch Centelles

Tutora/ Purificación Heras González

**Paraules clau/ Projecte educatiu curricular; Educació afectiva i sexual;
Violència masclista; Adolescència; Transversalitat.**

Presentació/ Del 28 de setembre al 2 d'octubre del 2015

**Màster Interuniversitari en Igualtat i Gènere en l'Àmbit Públic i Privat
Curs 2014/2015**

Índex

1. Introducció	3
2. El projecte curricular	5
2.1. Denominació del projecte.....	5
2.2. Naturalesa del projecte.....	5
2.3. Fonamentació i justificació.....	7
2.4. Marc Legislatiu.....	10
2.5. Finalitat del projecte.....	14
2.6. Objectius principals.....	14
2.6.1. Objectius secundaris.....	14
2.7. Metes.....	15
2.8. Beneficiaris.....	15
2.9. Productes.....	16
2.10. Localització.....	16
2.11. Calendari.....	16
2.12. Prerequisits.....	17
2.13. Informació i orientació.....	17
2.14. Avaluació.....	17
2.15. Històric d'Accions.....	18
3. Pressupost	19
4. Línies de treball de les unitats didàctiques	20
4.1. Presentació.....	20
4.2. Plantejaments per a les unitats didàctiques.....	22
4.3. Dies Internacionals.....	37
4.4. Castellà Llengua i Literatura i Matemàtiques.....	42
4.4. Altres recursos: Informació.....	42
4.5. Innovació.....	43
5. Bibliografia	46
6. Annexos	48
6.1. Unitat didàctica: Castellà llengua i literatura.....	48
6.2. Unitat didàctica: Matemàtiques.....	69
6.3. Fitxa informativa.....	83
6.4. Enquesta d'avaluació.....	84

1 Introducció

La sexualitat té les seues pròpies històries. La sexualitat és produïda per la societat de manera complexa. El sexe no es pot entendre com un fet únic i biològic, és un aspecte més de l'entramat social i consta d'un ampli reconeixement de varietat de formes, creences, ideologies i conductes sexuals (Weeks, 1998). Jeffrey Weeks parla de la sexualitat com un tema que no és estàtic i que es pot abordar des de molts àmbits, fet que intentarem deixar palès en el desenvolupament d'aquest projecte educatiu curricular i de caràcter transversal sobre educació afectiva i sexual per a la sensibilització i prevenció de la violència masclista dirigit a l'alumnat de segon de secundària.

Emmarquem el projecte en qualsevol centre de secundària públic, privat o concertat del País Valencià, per la influència que tenen en el desenvolupament de les identitats personals. En aquest procés de construcció diària, l'escola ha de ser baluard de valors democràtics com la tolerància, la igualtat i la diversitat, els quals han d'estar presents en els currículums educatius. En moltes ocasions, l'educació en valors es treballa a través de tallers puntuals que no trascendeixen més enllà de la matèria tractada, és per això que creiem en la importància d'incloure'ls en els currículums de les assignatures, per a que hi haja una continuïtat que pugua forjar unes actituds igualitàries, respectuoses i plurals entre la joventut.

A part de la promoció dels valors entre els i les joves, la nostra voluntat és que a través de les activitats i dinàmiques de grup preparades s'estimule l'aprenentatge de l'alumnat. Per a aconseguir-ho és essencial la participació del professorat i de les famílies. Als primers se'ls formarà en un curs de caràcter general i un altre centrat en la seua assignatura per tal que siguen capaços de guiar les sessions conjuntament amb l'especialista en prevenció de la violència masclista però, més que un alt grau de coneixements, ens interessa la predisposició i la creença en la importància de ser partícips. A les famílies se les informarà i es pretindrà que, com a mínim, participen en una de les xarrades organitzades en el marc de la commemoració dels dies internacionals sobre com parlar amb els fills sobre educació afectiva i sexual i, en la segona, es donaran eines per a ser capaços d'identificar una situació de violència masclista.

Per tal d'implantar el projecte curricular de manera transversal, hem configurat unes línies de treball didàctiques per a cada assignatura, des de les quals presentarem les activitats, marcarem els objectius i donarem eines per al professorat. Tanmateix, les assignatures de Matemàtiques i Castellà compten de la pròpia unitat didàctica

completa que es pot consultar a l'apartat dels annexos. Per a commemorar el Dia Internacional de l'Acció contra la SIDA i el Dia Internacional de la Dona hem preparat dues guies des de les que s'han planificat un conjunt d'activitats tan per als alumnes com a les famílies. Per últim, hem afegit una secció anomenada "Altres recursos: Informació", des de la qual s'explica el punt d'informació que es crearia al centre i, l'apartat "Innovació", que s'ha utilitzat per destacar els aspectes que diferencien aquest projecte sobre educació afectiva i sexual dels altres. En l'apartat dels annexos, llevat de les unitats didàctiques esmentades, hem incorporat el model d'enquesta d'avaluació que es passarà a l'alumnat abans i després del projecte i un model de fitxa amb recursos online, on poder accedir-hi en cas de necessitar més informació.

La metodologia de les unitats didàctiques ha estat força influenciada pels tres principis de la pedagogia crítica que proposava Raewyn Connell per a construir un model de justícia curricular. El primer principi és la primacia dels interessos dels més desfavorits, el qual promou plantejar els temes des de l'òptica dels qui en pateixen les conseqüències. El segon correspon a la participació, afirma que s'ha de promoure el treball cooperatiu, des del que tothom siga particip fent que els coneixements d'una persona beneficien al col·lectiu i a la inversa. El tercer axioma és la producció històrica de la igualtat, és a dir, implantar i defensar la igualtat en tots els àmbits, des dels continguts de les matèries al comportament dels alumnes (Connell, 1997). Si bé en la forma han estat presents els tres principis de Connell, en el contingut volem que quede palès el caràcter social i polític del procés de sexuació, de la cultura i les relacions de poder; apostar pels bons usos amorosos i identificar les situacions de violència masclista; la tolerància envers la diversitat humana i les identitats individuals i sexuals; conèixer el funcionament biològic dels nostres òrgans sexuals i els respectius aparells reproductors; però sobretot, forjar unes actituds que fomenten una societat més democràtica i una escola més crítica i participativa.

2 El projecte curricular

2.1. DENOMINACIÓ DEL PROJECTE

La proposta de projecte educatiu curricular sobre educació afectiva i sexual per a la sensibilització i prevenció de la violència masclista¹ a l'alumnat de segon curs de l'Educació Secundària Obligatòria (ESO) està preparat per a realitzar-se en un Institut de Secundària del País Valencià. El projecte s'avalua sota el compliment del marc legislatiu en matèria educativa i en els principis de la mateixa Constitució Espanyola tal com ampliarem a continuació. Per tal de fer-ho efectiu es requereix la predisposició del centre escolar i del professorat i les famílies², els quals en formaran part activa, conjuntament amb una persona especialista en educació afectiva i sexual i en prevenció de la violència masclista. Tot i que el projecte es pot adaptar fàcilment a les normatives educatives i als currículums de les assignatures, la projecció d'aquest està pensada per al curs escolar 2016-2017 per l'entrada en vigor de la Llei Orgànica per a la Millora Educativa (LOMQUE).

2.2. NATURALESA DEL PROJECTE

La finalitat d'aquest projecte és introduir l'educació afectiva i sexual per a la prevenció de la violència masclista de manera transversal en el segon curs de l'ESO. Considerem que els temes han de ser entesos i viscuts com una forma de desenvolupar les nostres capacitats de comunicació, d'enteniment, de tendresa, de sensibilitat i de responsabilitat en relació amb les altres persones, és a dir, de coneixement, d'afecte, respecte i d'impuls de les relacions igualitàries (Oliveira, 1998).

Tenint en compte les denominacions d'Ander Egg i Aguilar (2006), el projecte s'emmarca en l'àmbit social i educatiu. Per tal de dur-ho a terme, es crearan unitats didàctiques basades en les teories de la pedagogia crítica, la pedagogia *queer* i l'aprenentatge cooperatiu, l'inclusiu i el coeducatiu, en les que predominaran les dinàmiques de grup.

El projecte està dirigit a l'alumnat de segon de l'ESO, al seu professorat i a les seues respectives famílies perquè, tal com indiquen les investigacions, els centres escolars en l'àmbit formal, i les famílies i les amistats en l'àmbit informal, són els marcs des dels

¹ En algunes legislacions autonòmiques, com la Llei Catalana 5/2008 del Dret de les dones a eradicar la violència masclista, la «violència de gènere» es denomina «violència masclista». Al meu entendre, aquesta nomenclatura mostra d'una manera més evident l'origen d'aquest tipus de violència, la jerarquització dels poders, valors i abusos sexuals dels homes envers les dones, és a dir, el masclisme.

² Considerem famílies a les persones que són jurídicament responsables de l'educació, protecció i cura de l'alumnat sota la pàtria potestat o la tutela.

quals la joventut rep la major part de la informació afectiva i sexual (Ubillos i Mayordomo, 2003). Aleshores, l'objectiu és donar informació i eines perquè els i les joves forgen uns valors i actituds per poder gaudir d'unes relacions afectives i sexuals plaents que garantisquen les relacions igualitàries i respectuoses entre els sexes.

Mitjançant aquest projecte treballarem aspectes com la diversitat sexual, la violència masclista, els bons usos amorosos i les relacions afectives igualitàries, les construccions socioculturals de la sexualitat i els sexes, els tipus i les característiques dels mètodes anticonceptius, la sexualitat en persones amb diversitat funcional, els cossos i l'anatomia masculina i femenina, la resposta sexual i la masturbació i les infeccions de transmissió sexual.

Tots aquests temes s'adaptaran de forma transversal en les assignatures de: Ciències Socials: Geografia i Història, Llengua Estrangera I: Anglès, Física i Química, Llengua Castellana i Literatura, Matemàtiques, Educació Física, Llengua Valenciana i Literatura i Valors Ètics, a més a més, de la celebració del Dia Internacional de l'Acció contra la SIDA i del Dia Internacional de la Dona. L'objectiu és adaptar els continguts de l'educació afectiva i sexual als currículums de les assignatures perquè si bé la sexualitat ha estat present en el currículum ocult, com afirma Graciela Morgade, l'aproximació explícita a la sexualitat més reconeguda a les aules de secundària ha estat històricament el tema de "la reproducció de la vida humana" (Morgade, 2007). Abordar la sexualitat només des de la seua vessant més biològica és deixar de banda altres aspectes igual o més rellevants com el comportament i els valors humans.

Ens referim al projecte amb la intenció de sensibilitzar i prevenir la violència masclista, com a tal creiem que no és una problemàtica que afecte només a les dones sinó a tota la societat. El mateix ocorre quan parlem de la prevenció de l'embaràs o les infeccions de transmissió sexual, que sovint es dirigeixen només al públic femení heterosexual. El nostre propòsit és educar amb perspectiva de gènere, entenent que els aspectes comentats concerneixen a tots els sexes i orientacions sexuals. Es treballarà també des de les diferències identitàries, tal com apel·la la pedagogia *queer*, desnaturalitzant les identitats hegemòniques i promovent les identitats individuals des de la diversitat i el respecte.

Per últim, l'escola, des de la postura de l'heterosexualitat hegemònica sol actuar des d'una actitud objectiva i racional insistint en la prevenció de la salut sexual (Morgade, 2007). Aquesta postura clàssica ha deixat de banda el sentit de les relacions afectives i sexuals, l'estima i atracció sexual, i és aquest el rumb que volem donar-li: donar eines

i informació des de les que els i les joves mantinguen unes relacions afectives i sexuals més igualitàries i respectuoses.

2.3. FONAMENTACIÓ I JUSTIFICACIÓ

L'educació sexual comença amb el naixement i és constant al llarg de la nostra vida a través del nostre entorn social i cultural. Cada període vital té unes característiques pròpies que el diferencien de la resta però és potser l'adolescència l'etapa més crucial per ser l'època de formació de la identitat per excel·lència, quan sorgeixen les primeres experiències sexuals, de canvis corporals i conductes sexuals i amoroses, i quan s'evidencia la sexualitat com a una nova forma de socialització entre els grups (Ubillós i Navarro, 2004). Fins a tal punt que, segons el sondeig d'opinió del 2008 sobre "*Jóvenes, salud y sexualidad*" de l'Institut de la Joventut, la gran majoria de les persones enquestades (90%) consideraven bastant o molt importants les qüestions relatives a la sexualitat (INJUVE, 2008).

La legislació educativa espanyola mitjançant la Llei d'Ordenació General del Sistema Educatiu (LOGSE) va incloure, el 1990, l'educació sexual com a contingut transversal en el currículum educatiu. Tanmateix, la realitat és que aquesta proposta no ha garantit una vertadera educació sexual i ha deixat en mans de "la bona voluntat" del professorat la seua inclusió en el currículum. Com afirma José Luis Martínez Álvarez, l'educació sexual continua sent una assignatura pendent en el nostre sistema educatiu. A més a més, Martínez investigà sobre la formació en educació sexual del professorat a l'Estat espanyol, des de primària a batxillerat, i qui més formació havien rebut sobre la matèria eren els de primària, corresponent a un 12% del total de les persones enquestades. Aquest aspecte ens indica que no s'ha garantit la formació en educació afectiva i sexual del professorat de secundària però se'ls pressuposa incloure-la en els seus currículums. Com afirma Martínez, potser la falta de coneixements del personal docent explicaria que el panorama en educació sexual haja estat prou decebedora (Martínez, 2011).

El professorat és un element de vital importància per a l'educació afectiva i sexual de la joventut, ja que té la capacitat de poder guiar als i les adolescents mitjançant reflexions en la matèria i convertir l'aprenentatge en un aspecte factible en la vida real de l'alumnat. Els dubtes o situacions relacionades amb la sexualitat són evidents en la trajectòria educativa de la secundària, per tant, el personal docent hauria d'estar preparat per a poder resoldre aquestes circumstàncies d'una manera adequada i constructiva.

A les aules, més que respondre als dubtes dels alumnes envers la sexualitat, tradicionalment se'ls han explicat conceptes a partir de l'assignatura de Biologia, com per exemple, anatomia sexual i el procés reproductiu. Aquesta formació és insuficient i no dóna eines per a desenvolupar unes habilitats socials i sexuals respectuoses i igualitàries. És per això que compartim amb alguns autors la necessitat d'incloure continguts sobre les infeccions de transmissió sexual i prevenció, adolescència i dimensions de la sexualitat humana, estils de vida i habilitats socials (Gómara, Repáraz, Osorio, Irala, 2010).

En relació al sondeig d'opinió "Joves i diversitat sexual" realitzat el 2010 pel CIMOP, els i les adolescents que participaren en l'enquesta consideraven que als seus centres escolars es parlava amb poca freqüència (48,7%) i amb cap (11,3%) sobre sexualitat. En resposta a la pregunta: "Vas tenir en alguna ocasió durant la infància o l'adolescència alguna classe, taller o reunió en el teu centre d'estudis per a tractar el tema de la diversitat sexual?" menys de la meitat dels i les joves (41,3%) declararen que no havien rebut cap tipus d'informació sobre diversitat sexual però tampoc sobre sexualitat en general (CIMOP, 2010). Tot i les xifres, l'escola és l'espai on més s'aborda el tema perquè el diàleg sobre la sexualitat en l'àmbit familiar pareix ser encara un tema tabú, ja que consideren que es parla poc en la seua llar (48,7%) mentre que un terç dels i les joves (30,8%) assenyala que mai ha parlat sobre sexualitat amb la seua família. Encara que hi ha una tendència positiva cap a una major informació entre les persones més joves, qui es consideren bastant informades (33,4%) i amb molta freqüència (10,1%), segons el mateix estudi, encara hi ha tres línies sobre les quals s'ha de treballar fermament: l'amistat i conèixer persones LGTBI en quant que referents "normalitzats"; el diàleg sobre la sexualitat en la llar; i rebre classes relacionades amb la diversitat sexual o algun taller, ja que només les han rebudes la meitat del col·lectiu estudiantil (CIMOP, 2011). A més a més, hem de tenir en compte que la diversitat sexual està present en molts dels aspectes de la vida quotidiana, a través dels mitjans de comunicació, les pel·lícules, amistats, familiars i coneguts, però encara hi ha una percepció negativa sobre aquesta, bé perquè es fomenten falsos estereotips sobre la comunitat LGTBQI o bé perquè l'entorn social desenvolupa creences tradicionals des de les quals s'observa de manera negativa la diversitat sexual.

Tal com assenyalaven Epstein i Johnson (Morgade, 2007: 4) en el cas de la Gran Bretanya i que bé podríem adaptar al cas espanyol, mentre els mitjans de comunicació destaquen la sexualitat en l'adolescència com a element de diversió,

entusiasme i de reafirmació de les identitats, des de l'escola s'impulsa l'ocultació i la regulació:

"(...) la reglamentació de la forma de vestir i el maquillatge; la negació de la libido en l'ensenyament i l'aprenentatge; les cauteles en l'educació sexual; la vigilància de les masculinitats mitjançant els abusos homofòbics; l'obligada invisibilitat de l'assetjament sexista (...)" (Epstein i Johnson, 2000, en Morgade, 2007: 4)

Davant aquesta situació, Morgade considera que l'escola invisibilitza la sexualitat, és a dir, no tracta el tema directament però impulsa, de manera indirecta, com per exemple a través dels llibres de text, les lectures, els exemples sobre famílies i parelles, una sexualitat hegemònica heterosexual (Morgade, 2007). Amb aquest projecte pretenem acabar amb aquesta manera d'entendre la sexualitat des de les aules, tractar obertament aquest tema i donar eines per a l'adquisició d'habilitats socials que ajuden als i les adolescents a prendre decisions més lliures, satisfactòries i informades, com d'adquirir unes relacions més igualitàries i de respecte cap a u mateix i cap als altres.

Les relacions socials i de parella estan presents al llarg de la nostra vida però durant l'adolescència és quan, majoritàriament, les persones estableixen les seues primeres relacions sexuals. A causa dels canvis socials que s'han evidenciat en la joventut en els últims anys, la iniciació de les relacions sexuals de manera gradual i fora del matrimoni és cada vegada en edats més primerenques. L'any 2008, les relacions sexuals graduals estaven entre els 15 i els 17 anys, no havent la majoria mantingut relacions sexuals coitals o anals. Pel que fa a l'inici de les relacions sexuals coitals o anals es situa als 17 anys, tot i amb variacions segons els sexes: 16,8 per als homes i 17,5 per a les dones (INJUVE, 2008). Per aquest motiu i basant-nos en els estudis que avalen que quan abans s'incideix i s'expliquen aquests temes més es fomenta un comportament sexual més conscient, lliure, respectuós i igualitari, ens hem centrat en l'alumnat de 13 i 14 anys, el segon curs de l'ESO, a diferència de la majoria dels projectes sobre educació afectiva i sexual que es centren en els últims cursos de l'ESO i de batxillerat. A més a més, encara que les diferències entre els sexes sorgeixen des de la infància tardana, és en l'adolescència, a partir dels 13 anys, quan s'intensifiquen. En el cas de les noies, si bé la seua confiança en si mateixa i les seues capacitats es manté ferma fins als 12 anys, en el període de l'adolescència accepten fàcilment les nocions estereotipades del sexe femení, com han de ser i com han de comportar-se, fins i tot, arribant a acceptar situacions de control i violència (Papalia i Olds, 1997 en Urbillos i Navarro, 2004).

Per últim, cal destacar que els estudis citats anteriorment comparteixen que l'haver assistit a un taller o classe sobre educació afectiva i sexual té una gran influència positiva en l'alumnat de cara a les seues pràctiques i actituds diàries (Eresta i Delpino, 2013; CIMOP, 2011; INJUVE, 2008; Ubillos i Navarro, 2004). També, estan els qui assenyalen que són els mateixos adolescents els qui demanden uns millors elements i estratègies formatives per assegurar el benestar de la seua vida afectiva i sexual. En dades més concretes, en la investigació "*Relaciones afectivas y sexualidad en la adolescencia*" coordinada per María Jesús Eresta i María Antonieta Delpino, la meitat de les persones enquestades, xics (57%) i xiques (45,5%), demanaven que s'haurien de fer xarrades en major freqüència i indicaren que s'hauria de millorar l'explicació dels mètodes anticonceptius. Referent a les qüestions tractades amb anterioritat, en aquest mateix estudi, la joventut es mostrà d'acord o totalment d'acord (68,3%) en aquesta afirmació: "Hi ha relacions de parella entre els joves en les que hi ha violència" (Eresta i Delpino, 2013: 54), el percentatge desagregat per sexes correspon a les xiques (78%) i als xics (57,5%). I en relació a la diversitat sexual, els i les entrevistades estigueren totalment en desacord (62%) amb l'afirmació "Hui en dia la joventut respecta als gais i lesbianes en els centres educatius" (Eresta i Delpino, 2013: 53-54). Els percentatges ens evidencien una clara diferència entre els sexes, sent els xics els més permissius davant una situació de violència masclista, probablement per ser la força i la violència dues qualitats del rol sexual masculí. Cal, per tant, educar des de la coeducació amb igualtat i amb perspectiva de gènere per tal que no s'establisquen diferències sexuals alhora d'entendre i abordar l'educació afectiva i sexual, la diversitat sexual i la violència masclista.

2.4. MARC LEGISLATIU

L'article 27 de la Constitució Espanyola estableix que: "l'educació tindrà per objecte el ple desenvolupament de la personalitat humana en el respecte als principis democràtics de convivència i als drets i llibertats fonamentals" (Constitució espanyola, 1978). Entre aquests principis està la igualtat entre els sexes, un dels pilars fonamentals del nostre sistema democràtic i el qual s'ha de garantir i promoure des del sistema educatiu. De manera més particular, l'article 23 de la Llei Orgànica 8/2013, de 9 de desembre, per a la Millora de la Qualitat Educativa (LOMQUE), recalca que l'Educació Secundària Obligatòria contribuirà a que l'alumnat desenvolupe unes capacitats que els permetran:

- a) Assumir responsablement els seus deures, conèixer i exercir els seus drets en el respecte als altres, practicar la tolerància, la cooperació i la solidaritat entre les persones i grups, exercitar-se en el diàleg refermant els drets humans com a valors comuns d'una societat plural i preparar-se per a l'exercici de la ciutadania democràtica.

(...)

- c) Valorar i respectar la diferència de sexes i la igualtat de drets i oportunitats entre ells. Rebutjar els estereotips que suposen discriminació entre homes i dones.
- d) Enfortir les seues capacitats afectives en tots els àmbits de la personalitat i en les seues relacions amb els altres, així com rebutjar la violència, els prejudicis de qualsevol tipus, els comportaments sexistes i resoldre pacíficament els conflictes.
(...)
- k) Conèixer i acceptar el funcionament del propi cos i el dels altres, respectar les diferències, refermar els hàbits d'atenció i salut corporals i incorporar l'educació física i la pràctica de l'esport per a afavorir el desenvolupament personal i social. Conèixer i valorar la dimensió humana de la sexualitat en tota la seua diversitat. Valorar críticament els hàbits socials relacionats amb la salut, el consum, l'atenció dels sers vius i el medi ambient, i contribuir a la seua conservació i millora (BOE, 2006: 306-307).

Com indica la normativa, mitjançant l'ESO s'han d'assolir capacitats, valors i actituds com la tolerància, el respecte, la cooperació, la solidaritat i la igualtat. Des d'aquest projecte es treballarà perquè l'alumnat assolisca aquestes competències, les quals també es reforcen en l'ideari de la mateixa llei a través de l'Article Únic, *Modificació de la Llei Orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'Educació*:

- a) L'equitat, que garantisca la igualtat d'oportunitats per al ple desenvolupament de la personalitat a través de l'educació, la inclusió educativa, la igualtat de drets i oportunitats que ajuden a superar qualsevol discriminació i l'accessibilitat universal a l'educació, i que actue com a element compensador de les desigualtats personals, culturals, econòmiques i socials, amb especial atenció a les que es deriven de qualsevol tipus de discapacitat.
(...)
- h bis) El reconeixement del paper que correspon als pares, mares i tutors legals com a primers responsables de l'educació dels seus fills.
(...)
- k) L'educació per a la prevenció de conflictes i la resolució pacífica d'estos, així com per a la no-violència en tots els àmbits de la vida personal, familiar i social, i en especial, en el de l'assetjament escolar.
(...)
- l) El desenvolupament, en l'escola, dels valors que fomenten la igualtat efectiva entre homes i dones, així com la prevenció de la violència de gènere. (BOE, 2013: 97866-97867)

Tal com afirmen aquests apartats de l'Article Únic, l'educació té un paper fonamental en el desenvolupament i la personalitat de les persones, igual que ho tenen les famílies, les quals són les responsables directes de l'educació dels seus fills i filles. És a través de l'educació des d'on s'han d'impulsar els valors democràtics, com la igualtat entre els sexes o la resolució de conflictes de manera pacífica, per tal de contribuir a la minimització de les desigualtats socials, sexuals, culturals i de tot tipus. Per tal d'impulsar-ho, l'article 126 de la LOE, decreta que una vegada format el Consell Escolar s'ha de designar una persona que impulse mesures educatives que fomenten la igualtat real i efectiva entre homes i dones. Tanmateix, a causa de les competències autonòmiques en educació, al País Valencià aquesta figura no forma part de la composició del Consell Escolar sinó que s'entén que és aquest mateix òrgan el que impulsarà aquestes mesures (DOGV, 1997). El fet que aquest agent en igualtat estiga

regulat per la LOE ens indica el paper positiu i fonamental que tindria en els instituts de secundària. En el nostre cas, per a desenvolupar aquestes tasques comptarem amb la persona especialista en violència masclista i amb la col·laboració de l'òrgan directiu del centre escolar.

Pel que fa a les lleis educatives, aquestes no són immòbils i van canviant segons ho fa la societat o l'equip de govern. Tot i els canvis que poden haver, hem de tenir present la legislació actual que és l'esmentada anteriorment. Tanmateix, també hem de recórrer a tractats i acords internacionals que legitimen aquest projecte. Per a tal consecució s'acaten els principis que s'acordaren en la Conferència sobre Població i Desenvolupament celebrada al Caire l'any 1994 i des de la qual es pretenia que, abans del 2015, hi hagués un accés universal als serveis de salut sexual i reproductiva per controlar els naixements dels països en vies de desenvolupament perquè pogueren eixir de la pobresa.

Tal i com es defineix en l'article 7.2 dels *Drets reproductius i Salut Reproductiva* del Capítol VII de la Conferència del Caire, la salut reproductiva és:

Un estat general de benestar físic, mental i social, i no d'absència d'infermetats o dolències, en tots els aspectes relacionats amb el sistema reproductiu i les seues funcions i processos. Com a conseqüència, la salut reproductiva entranya la capacitat de gaudir d'una vida satisfactòria i sense riscos de procreació, i la llibertat per a decidir fer-ho o no fer-ho, quan i amb quina freqüència. Aquesta última condició porta implícit el dret de l'home i la dona a obtenir informació i de planificació de la família de la seua elecció, així com altres mètodes per la regulació de la fecunditat que no estiguen legalment prohibits, i accés a mètodes segurs, eficaços, assequibles i acceptables, el dret a rebre serveis adequats d'atenció de la salut que permeten els embarassos i els parts sense risc i donen a les parelles les màximes possibilitats de tenir fills sans (ONU, 1995:37).

La salut reproductiva inclou també la definició de la salut sexual, la qual es contempla com: "El desenvolupament de la vida i les relacions personals i no només l'assessorament i l'atenció en matèria de reproducció i d'infermetats de salut sexual (ONU, 1995:37)."

Tal com queda recollit en l'article 7.3, per a la consolidació i la pràctica d'aquests drets s'han de promocionar les relacions de respecte mutu i igualtat entre dones i homes, particularment a les i els adolescents, en matèria d'ensenyament i de serveis amb l'objectiu d'assumir una sexualitat positiva i responsable. Les i els adolescents cobren una part important en el capítol VII de la Conferència del Caire, ja que fins i tot disposen d'un article específic. Entre les demandes que es feren, consideraven que els governs haurien d'impulsar programes i mecanismes de suport per a l'ensenyament i orientació dels i les adolescents en les esferes de les relacions i la igualtat entre els

sexes, la violència contra tot el col·lectiu, la conducta sexual responsable, la planificació responsable de la família, la vida familiar, la salut reproductiva, les infeccions de transmissió sexual, la infecció per VIH i la prevenció de la SIDA. A més a més, amb la seua consecució s'haurien d'adquirir valors socials i culturals positius. Per tant, aquest projecte pretén encaixar en aquesta tipologia de programes que, tot i adreçats a la implantació des del govern, ho farem des de la base però complint amb aquests principis bàsics perquè a la joventut se'ls ha de proporcionar el coneixement no només des dels centres escolars, sinó també mitjançant organitzacions no governamentals, professionals, associacions i cooperatives.

Mitjançant aquest projecte es pretén complir amb les diferents mesures de la Conferència del Caire, des de la que s'insistí en la importància d'elaborar programes innovadors per a adolescents i, en especial, dirigits als homes per a que compten amb accés a la informació, assessorament i serveis de salut reproductiva. S'insisteix en la figura masculina per haver estat de forma tradicional apartada de les responsabilitats de la planificació de la família, les tasques domèstiques, la criança dels fills i la prevenció de les infeccions de transmissió sexual, tot defensant l'equitat de les responsabilitats en aquest àmbit entre les dones i els homes.

Pel que fa a les característiques de la nostra intervenció, anirà dirigida a l'alumnat de segon de l'ESO havent d'adaptar-se al nou marc normatiu del primer cicle, que tal com recull l'article 23 bis de la LOMQUE: "Cicles d'Educació Secundària Obligatòria" té un caràcter fonamentalment propedèutic. D'acord amb l'article 24, "Organització del primer cicle d'Educació Secundària Obligatòria", està compost per assignatures troncal, específiques i de lliure configuració autonòmica. En el primer grup trobem: Física i Química, Geografia i Història, Llengua Castellana i Literatura, Matemàtiques i Primera Llengua Estrangera. Les matèries de caràcter específic són: Educació Física, Religió o Valors Ètics. En aquest segon grup, s'inclouen un total de 8 assignatures que variaran segons l'oferta de cada Administració educativa i tenen un caràcter optatiu per part de l'alumnat. Aleshores, com no són assignatures de caràcter obligatori per a tot l'alumnat de segon de l'ESO les deixarem de banda per a la consecució del projecte però, en tot cas, queden obertes a la participació en aquest. Per últim, l'assignatura de lliure configuració autonòmica correspon a Llengua Cooficial i Literatura. El total de 8 assignatures de competència obligatòria per a l'estudiantat del País Valencià són les que formaran part en la consecució del projecte per tenir aquest caràcter obligatori, ja que les optatives varien a cada centre. Tanmateix, seria interessant que una vegada seleccionat el centre on dur a terme el projecte es crearen unitats didàctiques per a les assignatures optatives que s'ofereixen.

En relació al calendari d'implantació del projecte, adaptant-nos a la normativa de la LOMQUE, tal i com es recull en l'article 24 en la disposició final quinta "Calendari d'implantació", la normativa s'aplica per al segon curs de secundària per al curs escolar 2016-2017. Aleshores, el projecte està plantejat per a que es duga a terme durant el curs especificat per la normativa, ja que s'ha adaptat a les modificacions legislatives. De setembre a juny, cada mes es durà a terme una activitat com s'especificarà en l'apartat de calendari.

2.5. FINALITAT DEL PROJECTE

La finalitat del projecte és donar informació i eines a l'alumnat de segon de l'ESO d'un Institut de Secundària del País Valencià en matèria d'educació afectiva i sexual per tal de forjar actituds i valors de respecte, tolerància i igualtat entre els sexes. Considerem que a través de la consolidació d'aquestes bones pràctiques es poden garantir unes relacions afectives més positives, respectuoses i igualitàries, des de les quals es garantisca el respecte cap a u mateix i cap als altres, i propulse la prevenció de la violència masclista.

2.6. OBJECTIUS PRINCIPALS

- a) Aconseguir que l'alumnat forge unes actituds i valors necessaris per a establir unes relacions afectives i sexuals positives, plaents, lliures, igualitàries i respectuoses.
- b) Augmentar el nivell de sensibilització i formació del professorat en aquestes matèries i també de les famílies per tal de poder parlar-ne adequadament i constructivament amb les i els joves.

2.6.1. OBJECTIUS SECUNDARIS

- a) Fomentar el coneixement sobre els cossos i els aparells reproductius.
- b) Incrementar l'ús dels mètodes anticonceptius de cara a unes relacions sexuals més segures i saludables.
- c) Garantir unes habilitats socials bàsiques per saber dir que sí o no, quan es vol, com i amb qui.
- d) Promoure mesures preventives de cara a possibles situacions de violència masclista.
- e) Fomentar el respecte cap a la diversitat sexual i el coneixement d'altres pràctiques sexuals alternatives al coit.

- f) Acabar amb els tabús que s'han construït històricament sobre la sexualitat i els sexes i posar fi als mites tradicionals que han sustentat un fals imaginari afectiu, sexual i de l'amor romàntic.
- g) Que el professorat reflexione sobre l'educació afectiva i sexual per a la prevenció de la violència masclista i tinga instruments per aplicar en la seua docència.
- h) Donar eines a les famílies de l'alumnat per tal que puguen identificar una situació de violència masclista i parlar obertament sobre sexualitat als i les joves.

2.7. METES

- a) Que tot l'alumnat del centre escolar, així com els familiars i el professorat tinguin coneixement d'aquest projecte amb la intenció que pugua arribar la informació a tota la comunitat educativa a través dels murals que es penjaran a l'entrada del centre i de l'espai informatiu sobre educació afectiva i sexual fix del centre.
- b) Que es desenvolupe entre l'alumnat la consciència de l'ús dels mètodes anticonceptius i els bons usos amorosos en les relacions afectives.
- c) Que les famílies i persones tutores de l'alumnat s'involucren en el projecte com a subjectes actius.
- d) Que el professorat tinga coneixements sobre salut sexual i reproductiva i sobre violència masclista.
- e) Que la sexualitat s'entenga des d'una dimensió positiva, respectuosa, igualitària i saludable.
- f) Que es garantisca, en tot moment, l'establiment d'unes relacions entre els sexes igualitàries i inclusives.

2.8. BENEFICIARIS

Els beneficiaris del projecte seran tres grups socials diferents però amb un estret vincle amb el centre escolar:

- a) L'alumnat del mateix centre, especialment els de segon de l'ESO, ja que el projecte va dirigit a les persones que cursen aquest curs. Tanmateix, algunes de les activitats que es faran podran tenir influència sobre tot l'alumnat.
- b) El professorat, els quals hauran de formar-se sobre el tema i ser participants del projecte com a docents de les sessions en les seues determinades matèries.

- c) Les famílies de l'alumnat, els quals hauran d'assistir, com a mínim, a una xerrada sobre la matèria per tal d'incitar-los a la comunicació amb els fills sobre aquests temes, els quals continuen sent tabú a moltes llars.
- d) L' institut de secundària en concret, com a espai que acollirà el projecte i en el qual es veuran reflectits els resultats i que també disposarà d'un punt d'informació fix sobre aquestes matèries.

2.9. PRODUCTES

- a) Aconseguir en un termini de nou mesos la informació i les eines necessàries per a assolir una vida afectiva i sexual positiva i igualitària que disminuïska les relacions discriminatòries i de control i que previnga la violència masclista.
- b) Formació de 9 persones (8 del professorat i 1 de psicopedagogia) que formen part del personal docent per tal d'introduir les sessions en les seues assignatures, aquesta comptarà amb dues jornades de formació intensa general (12 hores) i una d'específica amb el professorat concret de cada assignatura (3 hores).
- c) Existència d'una persona especialista en prevenció de la violència masclista per tal de formar al professorat, donar suport i guiar les accions conjuntament amb el cos docent.

2.10. LOCALITZACIÓ

Aquest projecte està preparat per tal de posar-lo a la pràctica en qualsevol Institut d'Educació Secundària, públic, concertat o privat, del País Valencià que tinga interès per formar a l'alumnat en educació afectiva i sexual per a la sensibilització i prevenció de la violència masclista.

2.11. CALENDARI

Per tal que el projecte siga efectiu, cada mes es treballarà una unitat didàctica. L'ordre que proposem considerem que és el més adequat, ja que ha estat plantejat perquè l'alumnat tinga els coneixements necessaris a l'hora d'afrontar les sessions dels dies internacionals:

Setembre	Ciències socials: Geografia i Història	Febrer	Matemàtiques
Octubre	Llengua Estrangera I: Anglès	Març	Dia Internacional de la Dona
Novembre	Física i Química	Abril	Educació Física
Desembre	Dia Internacional de l'Acció contra la SIDA	Maig	Valencià Llengua i Literatura
Gener	Castellà Llengua i Literatura	Juny	Valors Ètics

Taula 1: *Calendari del projecte*

2.12. PREREQUISITS

Són dos els prerequisits bàsics, el primer, la disposició del centre escolar i el professorat a participar activament i creure fermament en la importància de formar a l'alumnat en aquestes matèries. El segon prerequisit és poder abordar el finançament econòmic del projecte, el qual es podria tramitar a través de l'Obra Social La Caixa i de les ajudes econòmiques per a la realització de projectes i investigació i innovació educativa sobre el desenvolupament del currículum de la Generalitat Valenciana.

2.13. INFORMACIÓ I ORIENTACIÓ

- a) Informació i orientació a la direcció del centre i al personal docent sobre les característiques del projecte i les vies de finançament del mateix, la qual cosa es plantejaria amb una anterioritat de sis mesos abans del començament del curs escolar.
- b) Informació i orientació a les famílies de l'alumnat sobre l'existència del projecte i la necessitat de la seua implicació. Activitat que es duria a terme en una reunió, per la vesprada, a partir dels primers dies d'inici del curs escolar 2016/2017.
- c) Informació i orientació sobre l'existència del projecte sobre educació afectiva i sexual per a la sensibilització i prevenció de la violència masclista a tot l'alumnat de segon de l'ESO, la qual es durà a terme en una reunió després d'haver realitzat la de les famílies durant els primers dies de l'inici del curs escolar 2016/2017.

2.14. AVALUACIÓ

- a) Es repartiran dues enquestes de coneixement per tal d'avaluar l'eficàcia del projecte a través d'ítems compostats per mites i aspectes sobre educació afectiva i sexual i violència masclista. La primera es farà només començar la primera sessió, per tal d'observar la informació i les actituds que toleraven prèviament. En canvi, la segona es durà a terme en acabar l'última sessió, per així conèixer si els resultats han variat en el transcurs del projecte. El model de l'enquesta d'avaluació es pot consultar en l'apartat 6.4. dels annexos.
- b) Uns dies després d'acabar l'última sessió del projecte, les famílies i persones tutores de l'alumnat i l'equip docent es reuniran per tal de reflexionar sobre els resultats del projecte i avaluar si han observat un canvi d'actitud a casa i a les aules.

- c) Es farà un anàlisi de cost-benefici per tal de conèixer la quantitat de diners invertida en cada alumne, per a la qual es realitzarà la següent fórmula:

$$\frac{\text{Inversió + Costos de funcionament}}{\text{Nombre de beneficiaris}}$$

2.15. HISTÒRIC D'ACCIONS

Les accions es duran a terme en les següents assignatures, ocupant la totalitat de duració d'una classe o un màxim de dos. En canvi, per als dies internacionals, l'alumnat es centrarà en l'acció durant tot el dia. Les sessions es duran a terme en: Ciències Socials: Geografia i Història; Matemàtiques; Educació Física; Llengua Castellana i Literatura; Llengua Valenciana i Literatura; Llengua Estrangera I: Anglès; Valors Ètics; Física i Química; 1 de desembre, Dia Internacional de la lluita contra la sida; 8 de març, Dia Internacional de la Dona.

3

Pressupost

ASSIGNATURES

Ciències Socials: Geografia i Història

165,4€

Llengua estrangera I: Anglès:

79€

Física i Química:

184€

Dia Internacional de l'Acció contra la SIDA:

259,60€

Castellà Llengua i Literatura:

122,64€

Matemàtiques:

102,4€

Dia Internacional de la Dona:

525€

Educació Física:

107€

Valencià Lengua i Literatura:

130€

Valors ètics:

56€

ALTRES

Sou de la persona especialista en prevenció de la violència masclista (per la preparació de les unitats didàctiques, l' adaptació del projecte al centre i els cursos de formació generals i específics del professorat):

1000€

TOTAL

El cost total del projecte és de:

2730,8 €

4 Línies de treball de les unitats didàctiques

4.1. PRESENTACIÓ

En aquest apartat desenvoluparem, en línies generals, els temes i les activitats proposades per a les assignatures de Ciències Socials: Geografia i Història, Llengua Estrangera I: Anglès, Física i Química, Educació Física, Valencià Llengua i Literatura i Valors Ètics. Pel que fa a les assignatures de Matemàtiques i Castellà Llengua i Literatura, de les quals disposem de les unitats didàctiques completes a l'apartat annexos, dedicarem una secció específica on s'explicarà breument els objectius i les activitats a desenvolupar. Altres dels aspectes que presentem a continuació són "Altres recursos: Punt d'Informació", sobre el paper que desenvoluparà en el projecte l'especialista en psicopedagogia del centre, i dues guies per a la commemoració del Dia Internacional de l'Acció contra la SIDA i el Dia Internacional de la Dona.

La metodologia que hem seguit per a presentar les línies de treball de les unitats didàctiques de les assignatures consta de quatre seccions: Introducció, on es fa un breu anàlisi a la temàtica, què tractarem i el perquè; Objectius, que recull quina és la finalitat que persegueix la unitat didàctica en qüestió; Activitats, des de les que proposem un esquema d'activitats amb la metodologia a seguir; Pressupost, amb el que es comptabilitza econòmicament el cost total de les sessions; i per últim, Material per al professorat, que pretén donar informació i unes ferramentes bàsiques i útils per a abordar les unitats didàctiques.

Pel que fa a les activitats, la majoria són dinàmiques de grup, des de les quals es pretén que l'alumnat participe i aprenga seguint les bases de l'aprenentatge cooperatiu, inclusiu i coeducatiu. Per tal de treballar seguint aquests criteris és essencial que en cada grup hi haja diversitat en relació a l'edat, el sexe, la nacionalitat o la classe, ja que potenciarà el debat entre iguals des de les perspectives particulars de cadascú, és a dir, aprendre dels seus companys i companyes i alhora aportar els seus coneixements. Tot açò es treballarà havent de repartir-se les tasques del grup, sense jerarquies, entenent que totes les parts són imprescindibles i que només conjuntament tenen sentit, per tant, es valorarà l'adquisició d'una responsabilitat individual i una corresponsabilitat grupal.

En relació als materials que utilitzarem per a dur a terme les unitats didàctiques, a part del format paper més tradicional, ens hem adaptat als formats més utilitzats pels i les adolescents: les noves tecnologies. En una societat on les tecnologies han canviat la manera de comunicar, de processar la informació i inclús de pensar, treballar només amb paper seria anacrònic, mentre que la varietat de contingut i de format pot

estimular l'aprenentatge i convertir-lo en un procés més ric i participatiu. Per tant, l'ordinador amb accés a Internet i el projector són part del material fonamental per a efectuar aquest projecte. Donarem a conèixer i treballarem a través del contingut de diverses pàgines web com "Feminicidio.com", "You Tube" i "Yeswefuck.org". També tindrà cabuda el material audiovisual, es visualitzarà la pel·lícula "Kids" i el documental "Poeta de meravelles".

Per tal de poder aplicar aquests coneixements i perspectives, el professorat i les famílies tindran una part activa en la consecució del projecte. Els primers rebran un curs de formació general i un de particular per tal d'implantar les unitats didàctiques a l'aula. A més a més, per tal que les sessions siguin realment efectives, el professorat hauria de contextualitzar els temes en les classes anteriors, per exemple, si anem a tractar la figura de Federico García Lorca seria molt positiu que l'alumnat ja tinguera un coneixement previ de la Generació del 27. El fet d'emmarcar les sessions en les línies temàtiques de l'assignatura ajudarà a l'alumnat a comprendre millor les problemàtiques que plantegem. Pel que fa a les famílies, hauran d'assistir, com a mínim, a una de les xarrades sobre educació afectiva i sexual i de sensibilització i prevenció de la violència masclista que es realitzaran durant la commemoració dels dies internacionals de l'Acció contra la sida i el de la Dona. També s'impulsarà que la persona formada en psicopedagogia del centre pugui orientar sobre aquestes temàtiques a l'alumnat davant una situació, entre altres, de *bullying* homofòbic, violència masclista o embaràs no desitjat.

Volem incidir en que la correcta implantació del projecte sobre educació afectiva i sexual per a la sensibilització i prevenció de la violència masclista donaria les eines i la informació adequada per a la consolidació d'unes relacions lliures, respectuoses i plurals, dintre i fora dels centres escolars. S'intentaria prevenir i abordar també algunes de les problemàtiques presents a les aules com el *bullying* homofòbic, els embarassos no desitjats i el control i la violència entre les parelles. A més a més, amb el punt d'atenció i informació permanent crearia un espai on poder resoldre els dubtes i els problemes que no es pregunten a l'aula. No obstant, per poder tenir una completa educació afectiva i sexual i acabar de forjar unes actituds igualitàries, el projecte s'hauria d'estendre als cursos posteriors.

Alguns dels motius que justifiquen la necessitat d'ampliar-ho als altres cursos és perquè hi ha molts aspectes que bé per l'edat de l'alumnat i la seua complexitat no es podrien tractar, a part també del límit de temps i d'assignatures. Pel que fa a la diversitat sexual, seria el nostre propòsit poder parlar-ne de totes les identitats LGTBQI

a través de referents i també entendre algunes de les problemàtiques lligades al cos, com és el cas de les persones transsexuals o intersexes. Per tal d'aplicar una adequada perspectiva de gènere, seria interessant treballar des de les Ciències Socials la història de les dones i del moviment feminista o indagar en alguns aspectes sobre la història de la sexualitat, i en filosofia, estudiar a Simone de Beauvoir. En relació a les llengües i literatures, proposaríem conèixer i estudiar les obres de Virginia Woolf, Mercè Rodoreda o Emilia Pardo Bazán, entre moltes altres literates, i reflexionar a través de la llengua les desigualtats sexuals, i mitjançant l'anàlisi de textos i dels mitjans audiovisuals els continguts sexistes. En les assignatures de Ciències, per exemple, entendre i conèixer quins són els símptomes, les conseqüències i com es tracten, d'una manera més profunda, les infeccions de transmissió sexual. Com també abordar les problemàtiques i entendre la situació des d'una òptica nacional i comparar-la amb la resta del món. D'aquesta manera es garantiria una formació integral en educació afectiva i sexual amb perspectiva de gènere i probablement es cimentarien unes actituds i valors igualitaris, lliures i respectuosos, que és en definitiva el que volem iniciar amb aquest projecte.

4.2. PLANTEJAMENTS PER A LES UNITATS DIDÀCTIQUES

1 Ciències Socials: Geografia i Història

INTRODUCCIÓ

El comportament humà està basat en les construccions socioculturals que envolten als sexes. Cadascun dels sexes té un marcat rol social en el que, tradicionalment, la dona s'ha encarregat de les tasques privades de la llar i l'home de les activitats públiques. Tot i que aquest model social, el patriarcal, està present des de la creació de la propietat privada, en cada període històric ha anat adaptant-se a nous comportaments a la par que anava transformant-se la societat, les idees i tot el que els envoltava.

Els éssers humans tenim dos sexes, el sexe social i el sexe biològic. El sexe social és aquell que ens ve determinat per la societat, és el comportament que s'espera de nosaltres segons el nostre sexe biològic. Mentre que el sexe biològic és aquell que ve determinat per la biologia, així com el seu funcionament. La societat ens educa basant-se en una socialització diferencial, és a dir, s'atribueixen uns marcats comportaments i maneres de fer com a masculins i altres com a femenines.

Les disciplines de les Ciències Socials com la història, la sociologia o l'antropologia ens mostren que el comportament humà no és immòbil. La cultura i les idees de cada moment esperen que hi haja un comportament social adequat a les circumstàncies.

Entendre que els rols sexuals estan construïts significa que es poden modificar i que són diversos a cada persona. Es tracta d'apostar per la diversitat i no per la hegemonia. Una de les precursoras d'aquest ideari fou Margaret Mead, a la qual volem recuperar en aquesta unitat didàctica conjuntament amb la seua obra *Sexe i temperament*.

OBJECTIUS

Mitjançant aquesta unitat didàctica es pretén tractar les construccions socioculturals, per tal de reflexionar com la cultura defineix el nostre comportament particular i defensar la diversitat pròpia dels individus. També, se'ls mostrarà l'obra i ideari de Margaret Mead, en quant que dona investigadora referent en l'antropologia.

ACTIVITATS

Les activitats estaran dividides en dues sessions:

Sessió primera
Temps: 50 minuts

1r. Apunts teòrics: “No es neix dona, ni home, s'arriba a ser-ho”

Temps: 10 min.

Els qui guiaran la sessió faran uns breus apunts teòrics sobre què són les construccions socioculturals sota la frase adaptada de Simone de Beauvoir: “No es neix dona, ni home, s'arriba a ser-ho”. Es preguntarà directament a l'alumnat si coneixen el significat d'aquesta frase o que consideren es vol dir amb això.

2n. Figures humanes individuals

Temps: 15 min.

El professorat i la persona especialista repartiran als membres de la classe una figura humana de paper. Cadascú haurà d'escriure per un costat del paper quines són les seues virtuts i defectes com a persones. A l'altre costat hauran d'escriure aspectes que els han pogut influenciar en la seua vida: com és la família, si són d'alguna religió, el barri on han crescut, el poble o ciutat d'on són, els seus hobbies. Seguidament, qui supervisen la sessió agafaran tots els ninots i els mesclaran fent-los anònims davant la classe. L'alumnat, de manera individual, agafaran una figura humana i la llegiran en veu alta. Seguidament, ho penjaran a un fil amb pinces. Aquestes figures simbolitzaran la societat i a partir de les diferències que hi ha es reflexionarà sobre la idea de la diversitat, cadascú s'ha construït socialment i culturalment d'una manera particular.

3r. Figures humanes grupals

Temps: 15 min.

L'aula es dividirà en dos grups, el de les xiques i el dels xics. Cada grup disposarà d'una figura humana del sexe contrari. Per una cara de la figura humana, l'alumnat haurà d'escriure com és o com s'espera que siga el sexe contrari. Per l'altra cara, hauran de redactar com els agradaria que foren i quins valors haurien de tenir per tal de construir una societat més igualitària.

4t. Reflexió sobre les construccions socioculturals.

Temps: 10 min.

Tothom es posarà en cercle i es reflexionarà sobre el resultat de les figures humanes, tot desmitificant els estereotips i rols sexuals que concerneixen a cada sexe.

Sessió segona
Temps: 50 minuts

1r. Apunts teòrics: Margaret Mead, Sexe i temperament.

Temps: 10 min.

Els qui guien la sessió faran una introducció sobre l'antropòloga Margaret Mead i els reptes que es proposava l'autora de la publicació "Sexe i Temperament": són els comportaments masculins i femenins iguals a totes les societats?

2n. El temperament dels Arapesh, els Mundugumor i els Txambuli.

Temps: 30 min.

L'alumnat es dividirà en tres grups, cada grup treballarà amb informació sobre les tres tribus que investigà Mead: els Arapesh, els Mundugumor i els Txambuli. Cada grup haurà d'extraure, a través d'uns textos prèviament preparats pel personal docent, i definir les característiques del seu grup ètnic. Finalment, cada grup haurà d'explicar a la resta de l'alumnat les diferències que observen entre el comportament d'aquest grup amb el nostre.

3r. Reflexió final sobre la construcció sociocultural del comportament humà.

Temps: 10 min.

Per últim, el professorat i l'especialista acabaran de fer alguns apunts teòrics per tal de respondre els possibles dubtes de l'alumnat i tancaran la sessió reflexionant sobre les construccions socioculturals del comportament humà.

MATERIAL I PRESSUPOST

70 fotocòpies de figures humanes: 2,8 €

10 cartolines: 10€

60 retoladors: 30€

Fil d'estendre: 3€

60 Pinces: 20€

Sou de l'especialista en prevenció de la violència de gènere: 60€

Sou del professorat: 40€

Total: 165,8€

MATERIAL PER AL PROFESSORAT

MEAD, M. (2006): *Sexo y temperamento en tres sociedades primitivas*. Barcelona. Paidós.

WEEKS, J. (1998): *Sexualidad*. Universidad Nacional Autónoma de México. Paidós.

2

Llengua Estrangera I: Anglès

INTRODUCCIÓ

Una de les parts que conforma la nostra sexualitat és la biològica. Els òrgans de l'aparell reproductor femení i masculí i les seues funcions és un dels temes recurrents en l'assignatura de biologia. El pla d'estudis del segon curs de secundària de la LOMQUE no inclou Biologia en aquest curs. Tanmateix, al ser un tema que es desenvolupa des de l'educació primària, utilitzarem l'assignatura de Llengua Estrangera I: Anglès per recordar les parts del cos i les seues funcions. És evident que tot programa sobre educació sexual i afectiva ha d'incloure aquest tema clàssic. Aleshores, per tal que hi haja un coneixement efectiu, el nombre dels òrgans i les funcions estaran també traduïdes al valencià.

Tal com afirma Vivianne Hiriart, per a conèixer-se millor i comprendre alguns processos, funcions i sensacions de l'organisme, així com per a poder cuidar-lo realment, és necessari saber un poc més de la pròpia anatomia sexual i també de la de l'altre sexe. Per a acceptar la nostra sexualitat és necessari començar per acceptar el nostre cos (Hiriart, 1999).

OBJECTIUS

Conèixer l'anatomia sexual masculina i femenina i les funcions dels respectius aparells reproductius i, a la vegada, desenvolupar competències comunicatives i de vocabulari en anglès.

ACTIVITATS

Anatomic vocabulary: Female reproductive system and Male reproductive system. Per tal de dur a terme aquesta activitat, per a la qual es requerirà només d'una sessió, la classe en dividirà en sis grups.

Sessió única
Temps: 50 minuts

1r. Put in order the name of the organ and its function.

Temps: 25 min.

Cada grup disposarà d'un conjunt de quatre grups de paraules i textos: el nom dels òrgans reproductius femenins i masculins en anglès, el nom dels òrgans reproductius femenins i masculins en valencià, la funció dels òrgans en anglès i la funció dels òrgans en valencià. Aleshores, hauran d'agrupar el nom de l'òrgan en qüestió amb la seua funció, en anglès i valencià. Una vegada tots els grups ho hagen finalitzat, el o la docent i qui guie la sessió els ho corregiran fent algun apunt teòric necessari basant-se en les errades i dubtes dels i les alumnes.

2n. Put the organ in the correct place.

Temps: 25 min.

Cada grup disposarà de dues cartolines, una tindrà la imatge de l'aparell reproductiu femení i l'altra del masculí. L'alumnat haurà de col·locar el nom de l'òrgan en qüestió i la seua funció, en anglès i valencià, al costat de cada òrgan. Seguidament es continuarà amb el mateix procés que en l'activitat anterior, els qui supervisen la sessió faran alguns apunts teòrics sobre els dubtes i les qüestions de l'alumnat.

MATERIAL I PRESSUPOST

Barres de pegament: 12€

Cartolines: 12€

Sou professorat: 20€

Sou especialista: 35€

Total: 79€

MATERIAL PER AL PROFESSORAT

CENGAGE: *Human Sexual Anatomy*. [En línia] [Consultada el 10/08/2015]
http://www.cengage.com/resource_uploads/downloads/0534618596_41936.pdf

SCARLETEEN: *Sex ed for the real world*. [En línia] [Consultada el 10/08/2015]

3 Física i Química

INTRODUCCIÓ

Segons l'estudi "*Relaciones afectivas y sexualidad en la adolescencia*" del Ministeri de Sanitat, Serveis Socials i Igualtat del 2013, la meitat de les persones enquestades, xics (57%) i xiques (45,5%), demanaven que s'haurien de fer xarrades sobre educació afectiva i sexual en major freqüència i indicaren que s'hauria de millorar l'explicació dels mètodes anticonceptius (Eresta i Delpino, 2013). Els mètodes anticonceptius s'utilitzen per a prevenir l'embaràs i per a tenir relacions sexuals segures, sense risc de contraure infermetats de transmissió sexual. El ventall de possibilitats és molt ampli i cada mètode s'ajusta a una situació concreta depenent de les circumstàncies, de la salut o de la pròpia preferència. Aleshores és indispensable que els i les adolescents coneguen quin tipus de mètodes anticonceptius existeixen, quines característiques tenen i quin és el seu ús, per tal d'escollir el mètode més adequat.

Tal i com mostren les estadístiques, l'ús del preservatiu és el més estès entre la joventut, ja que prevé l'embaràs i les infermetats de transmissió sexual. Segons el sondeig d'opinió del 2008 "*Jóvenes, salud y sexualidad*" del Institut de la Joventut dos de cada tres joves utilitzaven aquest mètode de manera freqüent. L'ús varia amb l'edat, els més joves són qui més utilitzen el preservatiu però a mesura que van creixent i les parelles s'estabilitzen decreix en favor d'altres mètodes, especialment entre les dones, la píndola anticonceptiva (INJUVE, 2008). L'objectiu d'aquestes activitats és conèixer més profundament la varietat de mètodes anticonceptius, les seues característiques i usos per tal que la població adolescent tinga més informació i adopte una postura més responsable de cara a la prevenció dels embarassos no desitjats i la transmissió d'infermetats sexuals.

OBJECTIUS

Conèixer les característiques del gran ventall de mètodes anticonceptius disponibles i les seues característiques hormonals.

ACTIVITATS

Sessió primera
Temps: 50 minuts

1r. La importància dels mètodes anticonceptius.

Temps: 20 min.

Els qui guien la sessió començaran formulant la pregunta perquè són importants els mètodes anticonceptius en la vida sexual i afectiva. Tot l'alumnat haurà d'escriure en una frase perquè consideren important l'ús de mètodes anticonceptius o perquè no. Amb l'ajuda d'un parell de persones voluntàries, s'escriurà a la pissarra els motius que han donat els i les alumnes. Els supervisors de la sessió faran un parell d'apunts i aclariments sobre els resultats.

2n. Les hormones: gestagen i estrogen.

Temps: 30 min.

La segona part de la sessió serà més teòrica i es faran uns breus apunts teòrics sobre la composició química dels mètodes anticonceptius, bàsicament explicant el funcionament i característiques de les dues hormones més utilitzades: el gestagen i l'estrogen.

Sessió segona
Temps: 50 minuts

1r. La taula periòdica dels mètodes anticonceptius.

Temps: 35 min.

La classe quedarà dividida en quinze o setze grups que correspondria a agrupar-la per parelles. Cada grup estudiarà l'ús, les característiques, els aspectes positius i negatius de cada mètode anticonceptius: píndola, la mini-píndola, la píndola postcoital, l'anell vaginal, el pegat anticonceptiu, la injecció mensual o trimestral, la implantació subcutània, el DIU de cobre, el DIU d'alliberació hormonal, el mini-diu, el preservatiu, el diafragma, el preservatiu femení, la lligadura de trompes, la vasectomia i el mètode Essure. Els qui supervisen la sessió els hauran donat la informació mitjançant articles i imatges sobre el seu mètode concret. Cada grup haurà de reomplir en una cartolina quadrada: el nom, una imatge, com s'utilitza, les característiques i els aspectes positius i negatius i l'eficàcia. En reomplir el requadre, un representant del grup ho explicarà davant de tota la classe.

2n. Taller posar un preservatiu.

Temps: 15 min.

El preservatiu és un dels mètodes anticonceptius més utilitzats i més efectius. A cada alumne se li donarà una peça en forma de penis, per exemple un plàtan, i un preservatiu. Els qui supervisen la sessió els ensenyaran com s'ha de col·locar i l'alumnat haurà de seguir els seus passos.

MATERIAL I PRESSUPOST

Es requerirà d'un ordinador amb accés a internet amb projector, equips que considerem que ja formen part dels centres de formació.

Fotocòpies: 3€

Plàtans: 25€

Fulls: 2€

Cartolines: 20€

Barres pegament: 10€

Retoladors permanents: 24€

Sou professorat: 40€

Sou especialista: 60€

Total: 184€

MATERIAL PER AL PROFESSORAT

ALSASUA, A. (2011): *Hormonas sexuales y anticonceptivos*. Actualidad en Farmacología y Terapéutica, vol. 9, núm. 1 [En línia] [Consultada el 20/08/2015] <http://www.socesfar.com/attachments/article/98/Hormonas%20sexuales%20y%20antic%20conceptivos.pdf>

CASTILLA LA MANCHA: *Salud sexual: Guía de métodos anticonceptivos*. [En línia] [20/08/2015] http://www.portaljovenclm.com/documentos/saludJoven/SaludJoven_Guia_Anticonceptivos.pdf

INTRODUCCIÓ

L'Educació Física tracta d'educar a través del cos i del moviment. L'expressió corporal, des dels anys 60, forma part del currículum educatiu, la qual és una tècnica que tracta d'interpretar sensacions i sentiments a través del cos. Segons Daniel Muñoz, a partir de les experiències corporals i relacionals s'estructura la personalitat (Muñoz, 2009).

Aleshores, a través dels cossos, pretenem treballar els bons usos amorosos mitjançant la cançó “Estima’m lliure, El rap de Sura”, la qual tracta sobre la resposta a la violència masclista i la defensa de les llibertats individuals de les dones i els homes.

Sura és una associació valenciana sense ànim de lucre que s’originà a l’abril de 2011, membre de l’Associació Europea d’Escoles de Segona Oportunitat i que actualment treballa amb l’Ajuntament de Massanassa (València). El rap de Sura sorgeix a partir del programa d’Educació Emocional desenvolupat amb la metodologia d’Aprentatge Servei, que consta d’una formació teòrica que després es posa en pràctica en benefici a la comunitat, i la qual s’ha convertit en una campanya contra la violència masclista. 24 joves de la població, amb l’ajuda de Toni Mejías del grup “Los chikos del Maíz” i Panxo del grup “Zoo”, van escriure i interpretar la cançó, de la qual també hi ha un videoclip. “Estima’m lliure, El rap de Sura” ha estat el resultat d’una formació teòrica sobre el concepte de l’amor i la desmitificació de l’home violent i masclista. Per la temàtica que tracta i perquè han estat persones joves qui l’han creada, considerem que és la cançó més adient per treballar sobre els bons usos amorosos per a la prevenció de la violència masclista.

OBJECTIUS

Potenciar les relacions afectives positives, lliures, igualitàries i respectuoses, i identificar les relacions discriminatòries i de control que poden desembocar en violència masclista.

ACTIVITATS

Els bons usos amorosos mitjançant l’expressió corporal a través de la cançó «Estima’m lliure, El rap de Sura». Aquesta activitat estarà dividida en dues sessions:

Sessió primera
Temps: 50 minuts

1r. Joc per a treballar la confiança: ceguera per 5 minuts.

Temps: 15 min.

Es tracta d’un joc per parelles amb el que un dels dos integrants haurà de posar-se un mocador als ulls per tal de no poder veure res. Mentrestant, el professorat amb l’ajuda dels companys hauran de preparar un circuit de proves amb material esportiu. L’objectiu és que l’integrand cec, amb l’ajuda del seu company o companya que només podrà donar-li indicacions verbals, arribe al final del circuit. Quan s’acabe el torn, les parelles s’intercanviaran els rols. Mentre els uns es posaran el mocador dels cecs, els

altres hauran de preparar un altre circuit amb proves similars però en un altre ordre. Mitjançant aquesta activitat es treballarà la importància de la confiança en qualsevol parella com a superació de qualsevol entrebanc. S'intentarà que les parelles siguin plurals, xics amb xics, xiques amb xiques, xiques i xics, per tal de visualitzar la diversitat sexual.

2n. Interpretació d'escenes amoroses i debat.

Temps: 30 min.

Per fer aquesta activitat, l'alumnat es dividirà en quatre grups. Cada grup rebrà una targeta amb la situació amorosa que haurà d'interpretar. Els quatre aspectes que es tractaran són: la gelosia en la parella; el control de la parella mitjançant les noves tecnologies; els insults i la violència psicològica; i la violència física cap a la parella. Amb les parelles s'apostarà també per la diversitat sexual i hi haurà representació LGTBQI.

Cada grup, prèviament guiat per la persona que guia la sessió i el professorat, interpretaran el seu tema davant de la resta de companys. En acabar amb les representacions, s'obrirà un debat sobre què han observat i què és el que entenen com amor. El professorat i la persona experta utilitzaran el debat per tal de fer apunts teòrics sobre els bons usos amorosos i la desmitificació de l'amor romàntic. L'objectiu és mostrar que la violència masclista va més enllà de la violència física i que comença per actituds com la gelosia i el control.

3r. Repartir els trossos de la cançó.

Temps: 5 min.

Abans que finalitzi la sessió, els docents dividiran la classe en sis grups i els donaran una peça de la cançó "Estima'm lliure, el rap de Sura" que hauran d'interpretar per a la sessió següent. El deixar un temps abans de fer l'activitat pot portar a que molts joves s'interessen i senten la cançó abans de començar la següent sessió.

1r.

Sessió segona
Temps: 50 minuts

Preparació

grup de la interpretació de la cançó.

Temps: 25 min.

Durant la primera meitat de la sessió es donarà un marge de 25 minuts per tal que els grups acaben de preparar la representació de la cançó.

2n. Presentació i debat sobre les interpretacions.

Temps: 25 min.

Es presentaran, de manera ordenada, les interpretacions de les estrofes de les cançons. Després de les actuacions, cada grup haurà d'explicar als seus companys el que reivindicava el seu paràgraf. Amb tot, s'acabarà amb el debat sorgit en la sessió anterior, on els qui supervisen la sessió seguiran aportant apunts teòrics i incidiran en les actituds igualitàries per a la prevenció de la violència masclista. Es pretén que els alumnes reflexionen sobre els bons usos amorosos i que qüestionen les actituds de control i de violència psicològica.

PRESSUPOST

Cada centre disposa del seu material esportiu per a la qual cosa no serà necessari comprar-ne de nou. En relació a la cançó, es reproduirà a través del canal de vídeos YouTube, ja que al no constar en cap disc és un dels pocs espais on es pot escoltar.

Fotocòpies: 3€

Targetes per a la interpretació d'escenes amoroses: 4€

Sou professorat: 40€

Sou persona especialista: 60€

Total: 107€

MATERIAL PER AL PROFESSORAT

VARGAS URÍAS, M.A. (2012): *Amores chidos. Guía para docentes: sensibilización, prevención y atención básica de la violencia en el noviazgo con las y los jóvenes*. Mèxic. [En línia] [Consultada el 31/07/2015]

http://www.imjuventud.gob.mx/imgs/uploads/AMORes_CHIDOS.pdf

YOUTUBE: *Estima'm lliure. El rap de Sura* [En línia][Consultada el 31/07/2015]

https://www.youtube.com/watch?v=Wo3Wal8_7y0

INTRODUCCIÓ

Vicent Andrés Estellés és considerat el poeta més important que ha donat el País Valencià al segle XX. Estellés parla sobre la vida quotidiana en la seua obra, sobre les desgràcies i la fam, exalta les relacions eròtiques com a forma de combatre la mort i dialoga amb els vells autors com Ausiàs March o Garcilaso de la Vega. Pel que fa a la

nostra unitat didàctica ens interessa l'Estellés eròtic, qui parlava del sexe i de l'erotisme d'una forma clara i senzilla.

Ens centrarem en diversos poemes eròtics d'Estellés, especialment els que parlen sobre la masturbació masculina i la femenina. Aquesta pràctica sexual present des de la infància a la tercera edat s'incrementa notablement en l'adolescència. Segons Vivianne Hiriart podria anar lligat als canvis experimentals amb el cos i com una manera de conèixer-se més a si mateixa, però també per alliberar l'impuls sexual i experimentar el plaer (Hiriart, 1999). Tanmateix, aquesta activitat està impregnada de falsos mites, molts d'ells a causa de la cultura judeocristiana, la qual sempre ha considerat la masturbació de manera negativa perquè això suposaria l'expulsió del semen sense la finalitat de procrear. Per tant, l'objectiu serà parlar de l'autoestimulació per desfer-nos-en de les falses creences i promoure-ho com una pràctica natural i habitual.

OBJECTIUS

Identificar mites i prejudicis sobre la masturbació i naturalitzar, de manera positiva, la seua pràctica.

ACTIVITATS

Sessió primera
Temps: 50 minuts

1r. Posar en context l'obra de Vicent Andrés Estellés

Temps: 15 min.

El personal docent conjuntament amb l'ajuda de qui guie la sessió faran uns breus apunts teòrics sobre la importància de Vicent Andrés Estellés com a una de les veus més importants del País Valencià del segle XX, els temes que han estat presents en la seua obra i les seues característiques.

2n. Visionat del documental "Poeta de Meravelles"

Temps: 35 min.

Es reproduirà a través del canal de vídeos Vimeo el documental "Poeta de Meravelles", el qual va ser emès pel programa Dossiers de Canal 9 l'any 2012 i des del que es fa un repàs per la vida i obra de l'autor.

Sessió segona
Temps: 50 minuts

1r. Obra eròtica d'Estellés

Temps: 20 min

El professorat farà uns breus apunts teòrics sobre la poesia eròtica d'Estellés. L'alumnat es dividirà en sis grups i, per cada grup, se li donarà un poema eròtic del poeta. Cadascun dels grups haurà d'interpretar el que diu el poema mitjançant un dibuix que presentaran a la resta de companys mentre una persona del grup llegirà el poema en veu alta.

2n. Vertader o fals: desfer els mites sobre la masturbació

Temps: 30 min

Per a aquesta activitat la classe quedarà dividida en dos grups. Es projectaran una sèrie d'imatges i frases en relació a la masturbació, alguns seran falsos mites i altres seran aspectes reals. Cada grup tindrà un minut per decidir si el que se'ls presenta és fals o vertader. Després de cada veredicte, el professorat i l'especialista faran alguns apunts teòrics per tal d'aclarir alguns dubtes, desmentir els mites i donar més informació.

PRESSUPOST

Tot i que es necessitarà un ordinador amb accés a internet i un projector, considerem que aquests formen part del material escolar bàsic de tot centre de formació i no serà necessari comprar-ne.

Cartolines: 12€

Rotoladors: 18€

Sou professorat: 40€

Sou especialista: 60€

Total: 130€

MATERIAL PER AL PROFESSORAT

BARDI, A.; LEYTON, C.; MARTÍNEZ, V.(2003): *Masturbación: mitos y realidades*. Chile. Revista de la sociedad Chilena de obstetricia y Ginecología Infantil y de la Adolescencia.

HIRIART, V. (1999): *Educación sexual en la escuela. Guía para el orientador de púberes y adolescentes*. Barcelona. Maestros y Enseñanza, Paidós.

PÉREZ, J. (1985): *Poesia eròtica*, Vicent Andrés Estellés. Barcelona. Editorial Laia.

6

Valors Ètics

INTRODUCCIÓ

L'article 25 de la Declaració dels drets de les persones amb discapacitat de les Nacions Unides recull que els estats: "Proporcionaran a les persones amb discapacitat programes i atenció de la salut gratuïts a preus assequibles de la mateixa varietat i qualitat que a la resta de persones, inclús en l'àmbit de la salut sexual i reproductiva, i programes de salut pública dirigits a la població" (Naciones Unidas, 2006). Tanmateix, la societat cataloga a les persones amb diversitat funcional com a persones asexuals, però com recalca Marta Allué:

El sexe existeix per a tothom i també existeix per a les persones amb discapacitat física i sensorial" [...] "Tanmateix, la sexualitat de les persones amb discapacitat ha estat convertida en alguna cosa especial com a conseqüència de la visió amb que els «normals» ho contemplen. L'activitat sexual humana és tan àmplia, rica en matisos i variada què, per complex que siga el trastorn que es sofreix sempre són possibles els ajustos en l'expressió sexual en relació a les possibilitats físiques i sensorials de cada individu" (Allué, 2003).

La figura de l'assistència sexual està començant a desenvolupar-se en la societat espanyola però encara són molts els pares i mares que han de cobrir la resposta sexual dels seus fills per ells mateixa o amb una treballadora sexual. A l'Estat Espanyol, l'associació sense ànim de lucre, Tàndem, seguint el model suís posa en contacte a persones que volen rebre assistència sexual amb les que volen donar-ne. Des de fa un parell d'anys, s'està treballant per a la consolidació del documental "Yes, we fuck!". Ara per ara, només podem veure alguns vídeos que formaran part del documental però des dels que podem conèixer les vivències personals de les persones amb diversitat funcional envers la sexualitat. Experiències que contribuiran a que no s'estigmatitzi al col·lectiu de persones amb diversitat funcional i s'entenga que el sexe va més enllà de la penetració.

OBJECTIUS

Prendre consciència sobre altres formes de sexualitat no normatives i acabar amb l'estigma envers les relacions sexuals de les persones amb diversitat funcional.

ACTIVITATS

Sexualitat i diversitat funcional a través dels vídeos per al documental: “Yes, we fuck!”, consisteix en una activitat d’una sessió per tal d’apropar altres formes de sexualitat no-normatives a l’alumnat.

Sessió única
Temps: 50 minuts

1r. Contextualitzar a l’alumnat.

Temps: 10 min.

En primer lloc, es faran algunes preguntes de forma general a l’alumnat per tal de saber la seua opinió respecte a la sexualitat de les persones amb diversitat funcional. Es tracta d’un exercici per a trencar els estereotips que marquen a aquest col·lectiu.

2n. Presentació de vídeos.

Temps: 20 min.

Es reproduiran dos vídeos des de la pàgina web de “Yes, we fuck!”. El primer vídeo serà “Entrevista a Andrea Bardaji”, sobre l’experiència sexual d’ella mateixa com a persona amb diversitat funcional, i el segon, “Diversexualidad”, el qual són unes entrevistes que es dugueren a terme en el context de les jornades “Diversexualidad” i que expliquen des de diferents punts de mira la figura de l’assistent sexual.

3r. Trencar estereotips.

Temps: 20 min.

A cada alumne se li repartirà un paper en blanc per tal que escriga un estereotip sobre les persones amb diversitat sexual. Cada alumne haurà de dir en veu alta l’estereotip que ha escrit i haurà d’explicar perquè és un estereotip i perquè no s’adequa a la realitat. El professorat i la persona especialista donaran alguns apunts al que l’alumne haja narrat. Una vegada hagen acabat amb l’estereotip, l’alumne acabarà literalment amb el mite trencant el paper.

MATERIAL I PRESSUPOST

L’ordinador en accés a internet i el projector formen part del material escolar disponible en els centres educatius i que no serà necessari pressupostar.

Papers en blanc: 1€

Sou professorat: 20€

Sou especialista: 35€

Total: 56€

MATERIAL PER AL PROFESSORAT

ALLUÉ, M.(2003): *El sexo también existe: discapacidad y sexualidad*. En GUASCH, O., VIÑUALES, O. (eds.): *Sexualidades. Diversidad y control social*. Edicions Bellaterra, Barcelona.

ARNAU, S. (2014): *La asistencia sexual a debate*. Dilemata, núm. 15, 7-14, Madrid. [En línia] [Consultada el 18/08/2015]
<http://www.dilemata.net/revista/index.php/dilemata/article/viewFile/285/306>

NACIONES UNIDAS (2006): *Convención sobre los derechos de las personas con discapacidad*. [En línia] [Consultada el 18/08/2015]
<http://www.un.org/esa/socdev/enable/documents/tccconvs.pdf>

Recursos en pàgines web:

TANDEM BCN: <http://www.tandemteambcn.com/> [En línia] [Consultada el 18/08/2015]

YES WE FUCK: <http://www.yeswefuck.org/> [En línia] [Consultada el 18/08/2]

4.3 DIES INTERNACIONALS

PRESENTACIÓ

La commemoració de Dies Internacionals és un recordatori sobre aspectes que cal que tinguem presents en la nostra vida quotidiana. Segons l'Assemblea General de les Nacions Unides, s'utilitzen per a marcar aspectes importants de la vida humana i de la història (ONU, 2015). Entre tots, hem seleccionat el Dia Internacional de l'Acció contra la SIDA i el Dia Internacional de la Dona per ajustar-se a les línies temàtiques que treballem, educació sexual i afectiva per a la sensibilització i prevenció de la violència masclista. D'una banda, volem donar importància a la prevenció de la SIDA i, d'altra banda, entendre i conèixer les desigualtats presents entre els sexes i donar eines per a identificar les situacions de violència masclista. Mitjançant dues xarrades dirigides als pares i mares de l'alumnat, es pretén que formen part activa d'aquest projecte i tinguin ferramentes per educar sexual i afectivament als seus fills i filles.

INTRODUCCIÓ

El Dia Internacional de l'Acció contra la SIDA es commemorà per primera vegada l'1 de desembre del 1988. Des d'aleshores s'ha convertit en un dels dies internacionals de la salut més reconeguts essent una oportunitat per a crear consciència, recordar als qui han mort i celebrar les victòries, com l'accés als serveis de prevenció i tractament dels països en vies de desenvolupament (ONU, 2014). Encara són molt els territoris que tenen dificultat d'accés a la prevenció, el tractament, l'atenció i el suport, per tant, aquesta commemoració s'utilitza també per reivindicar que tothom, a nivell global, tinga les mateixes oportunitats per prevenir o conviure amb la infermetat. El nostre objectiu és acabar amb els mites sobre que és una infermetat pròpia dels països en vies de desenvolupament o de la comunitat homosexual, ja que el VIH pot afectar a qualsevol membre de la població. I sobretot, que la població jove siga conscient d'aquesta malaltia i faja ús dels mètodes preventius.

OBJECTIUS

Reflexionar i identificar les infermetats de transmissió sexual, potenciar l'ús dels anticonceptius com a mètodes preventius, tot promovent la salut sexual.

GUIA D' ACTIVITATS

8:30 – 10:30: Mural per a la prevenció del VIH.

El personal docent voluntari conjuntament amb l'especialista faran uns apunts teòrics sobre les infermetats de transmissió sexual i la importància dels mètodes anticonceptius per a la prevenció. Seguidament, l'alumnat es dividirà en grups i cada grup treballarà sobre una infermetat de transmissió sexual en concret. Cada grup haurà d'incorporar la informació en una cartolina seguint l'esquema que els plantejaran els monitors de la sessió. El resultat quedarà exposat en unes cartolines que, conjuntament amb la taula periòdica dels mètodes anticonceptius, es presentarà com un mural que es col·locarà a l'entrada del centre escolar.

11:00 – 14:00: Visionat de la pel·lícula “*Kids: vidas perdidas*”.

Es projectarà la pel·lícula “*Kids: vidas perdidas*”, la qual tracta sobre una colla de joves adolescents que consumeixen drogues i alcohol i tenen relacions sexuals sense precaució. Una de les joves s'assabenta que té la sida. Com a conseqüència, tot el grup s'ha anat transmetent la infermetat. Després de la pel·lícula cada alumne haurà d'escriure en un paper el que els ha fet reflexionar el film. Qui supervisen la sessió

llegiran alguns papers en veu alta i faran algunes reflexions i apunts teòrics per tal d'aclarir dubtes.

14:00 – 15:00: El trivial de la prevenció de la SIDA.

La classe es dividirà en 4 grups i cada grup haurà de crear 4 targetes amb una pregunta i tres respostes, entre les quals hi haurà una vertadera i dues falses. Cada grup treballarà a través d'un tema del que se li serà proporcionada la informació: què és el VIH i la SIDA; com es transmet la sida; desmuntar mites sobre la sida; i mesures de prevenció. Cada grup preguntarà a la resta de companys les seues targetes, els participants hauran de respondre a, b o c, els qui encerten la resposta se'ls premiarà amb 1 punt. Amb la fi del joc es faran unes conclusions finals sobre la sida i la importància de la seua prevenció.

19:00 – 20:30: Xarrada: “Parlar als i les adolescents sobre educació afectiva i sexual” a càrrec de l'especialista del centre.

L'especialista del centre donarà una xarrada als pares i mares de l'alumnat sobre la importància i els resultats positius que comporta parlar i informar sobre educació afectiva i sexual als seus fills i filles.

MATERIAL I PRESSUPOSTOS

Es necessitarà d'un ordinador amb projector que ja formaran part del material del centre.

Pel·lícula: 20€

Llicències del SGAE: 15,6€

Paper per al mural: 6€

Cartolines: 8€

Retoladors: 30€

Sou professorat: 60€

Sou especialista: 120€

Total: 259,6€

INTRODUCCIÓ

El Dia Internacional de la Dona es declarà per les Nacions Unides l'any 1977. Els seus orígens estan en les manifestacions de les dones de principis del segle XX, des de les quals reivindicaven el dret al vot, millors condicions de treball i la igualtat dels sexes. Clara Zetkin, una socialista alemanya, l'any 1910 va ser la primera en proposar un Dia Internacional de la Dona. La seua proposta estava emmarcada en la Segona Conferència Internacional de Dones Socialistes, jornades que pretenien reforçar les demandes del sufragi femení universal. El primer Dia Internacional de la Dona es celebrà l'any després, el 19 de març del 1911, en determinats països europeus i als Estats Units. Els anys següents es continuà commemorant en diversos països però fou el 8 de març europeu del 1917 quan tingué més transcendència, ja que les treballadores russes eixiren al carrer sota el lema "Pau i Pa" proclamant una vaga general que esdevindria en la Revolució Russa. Després de la Segona Guerra Mundial, el 8 de març es va començar a celebrar en molts països, fins i tot abans de ser reconegut per l'ONU, el 1977, com a Dia Internacional de la Dona.

Des dels seus inicis el Dia Internacional de la Dona ha estat força reivindicatiu. Cada moment històric ha hagut de protestar per aquells drets, que com a dones, se'ls denegava. En l'actualitat, aquesta diada té el mateix objectiu que ha tingut sempre, defensar la igualtat dels sexes en tots els àmbits. Ara per ara, alguns dels aspectes que es defensen són la igualtat salarial i la conciliació familiar i laboral.

OBJECTIUS

Identificar els elements de discriminació entre els sexes i les situacions de violència masclista per tal de previndre-les.

GUIA D'ACTIVITATS

8:30 – 9:00: Apunts teòrics: origen del dia de la dona.

Es tractarà de fer una reflexió conjunta sobre la necessitat de commemorar avui en dia el Dia Internacional de la Dona. Els qui guien la sessió explicaran l'origen i el perquè d'aquesta commemoració fent un breu repàs històric. Seguidament, es reflexionarà amb l'alumnat sobre la necessitat de fer-ho també a dia d'avui.

9:00 – 9:45: Taller Desigualtats en Femení.

La classe es dividirà en dos grups, a la pissarra aniran apareixent frases i gràfics molt visuals amb una pregunta, per exemple, quantes hores diàries dediquen les dones a

les tasques de la llar? Els dos grups hauran de donar una resposta i el que més s'ajusten a la resposta correcta se'ls donarà 1 punt. Els qui supervisen la sessió aclariran alguns aspectes teòrics i incitaran a reflexionar sobre els temes que es presenten. L'objectiu és apropar als més joves la situació actual de la desigualtat entre els sexes.

9:45 – 10:30: Escrits: grans reptes per al segle XXI.

A través de les reflexions i les línies temàtiques que hagen sorgit amb el Taller Desigualtats en Femení, l'alumnat haurà de redactar un text d'unes 100 paraules descrivint el que consideren els grans reptes per al segle XXI per assolir la igualtat entre els sexes. Tots els escrits es penjaran a una corda amb pinces a l'entrada del centre.

11:00 – 15:00: Taller de Teatre les oprimides: Violència masclista.

Mitjançant el Teatre de les oprimides es treballarà el tema de la violència masclista com a màxima expressió de la desigualtat dels sexes. La metodologia consta en desenvolupar una obra de teatre, la qual quedarà en pausa en un punt on l'alumnat haurà d'intentar posar solució al problema que presenta. Els voluntaris pujaran a l'escenari i intentaran de posar aquesta solució però mai sol ser fàcil i més aviat invita a reflexionar sobre les actituds que has de tenir davant una situació de violència masclista. Es treballarà també el cicle de la violència i els rols que adquireixen la dona maltractada, el maltractador i la gent del seu entorn.

19:00 – 20:30: Xarrada i casos pràctics: “Adolescència, els mites de l'amor romàntic i la violència masclista” a càrrec de l'especialista del centre.

La xarrada versarà sobre els mites i creences sobre l'amor romàntic de les i els adolescents i com aquests poden “normalitzar” una situació de violència masclista. No només suposarà donar alguns aspectes teòrics sinó també analitzar-ho des de casos reals i estudis sociològics. D'una banda, es pretén donar eines per tal de desmitificar les situacions i actituds de l'amor romàntic des de casa i d'altra banda, donar ferramentes per identificar una situació de violència masclista, tan en els adolescents com en les persones adultes a través d'un cas pràctic, de l'explicació del perquè es produeix aquest tipus de violència i les característiques del “Cicle de la Violència”.

MATERIAL I PRESSUPOSTOS

Es necessitarà d'un ordinador amb projector, el qual ja forma part del material del centre.

Cartolines: 15€

Retoladors: 30€

Teatre de les Oprimides: 300€

Sou professorat: 60€

Sou especialista: 120€

Total: 525€

4.4 CASTELLÀ: LLENGUA I LITERATURA I MATEMÀTIQUES

El motiu pel que les assignatures de Castellà: llengua i literatura i Matemàtiques no disposen d'unes línies didàctiques és perquè en l'apartat annexos s'adjunten les unitats didàctiques completes. En la primera assignatura treballarem el respecte i la tolerància envers la diversitat sexual a través de la figura de Federico García Lorca i l'anàlisi del poema "*El poeta duerme en el pecho de su amante*" de la seua obra pòstuma "*Sonetos del amor oscuro*". Pel que fa a la de Matemàtiques, mitjançant les dades del portal web *Feminicidio.com*, s'ensenyarà a fer gràfics amb el programa Microsoft Excel i es reflexionarà sobre la violència masclista, els feminicidis i la seua presència en la nostra societat.

4.5 ALTRES RECURSOS: PUNT D'INFORMACIÓ

La figura del psicòleg és essencial en els centres de secundària, entre les seues activitats està aportar un anàlisi psicològic de diverses situacions i proposar plans d'intervenció que corresponguen amb el resultat dels anàlisis. Aquest treballa a partir dels tres agents socials que influeixen en el sistema educatiu: l'alumnat, el professorat i les famílies. En línia amb el seu treball dins del centre, l'últim dels recursos que pretenem incorporar al projecte és un punt d'informació i orientació sobre educació afectiva i sexual a disposició dels tres agents socials esmentats. Es formarà a l'especialista en psicopedagogia per a que pugui oferir un servei d'assessorament i alhora poder interpretar i abordar, entre altres, situacions de violència psicològica i de control, *bullying* homofòbic o embarassos no desitjats. Aquesta ferramenta és molt útil en quant que garanteix l'anonimat de les consultes, preguntes i dubtes dels i les usuàries, creant així un clima més còmode per parlar sobre temàtiques que sovint no són fàcils de dir en públic i, a més a més, està sempre a disposició de qui vulga accedir-hi.

A banda de l'espai físic, en començar el projecte, es repartirà entre tot l'alumnat un índex de pàgines web on podran consultar les seues inquietuds i els seus dubtes, ja que no podem deixar de banda el potencial de la informació a través les noves tecnologies. El model de fitxa que es repartirà entre l'alumnat es pot consultar a l'apartat dels annexos.

4.5 INNOVACIÓ

Richer Madaleine defineix la innovació social com a les noves formes organitzatives i pràctiques socials que contribueixen a la millora d'una situació o donen resposta inèdita a una necessitat col·lectiva. Les innovacions socials tenen dimensions tangibles, com serien els llocs de treball, i també vincles intangibles, com la informació, la confiança o els valors que es desenvolupen. Per a poder caracteritzar un projecte com a innovador ha d'estar present la creativitat i l'originalitat, per a la qual cosa es requereix d'un esforç i implicació per part dels realitzadors del projecte (Madaleine, 2005: 59). Tenint en compte aquestes característiques, considerem que el projecte exposat compleix amb els requisits per considerar-lo innovador, ja que hem treballat, per una banda, que l'alumnat aprenga i desenvolupe les seues capacitats comunicatives, de reflexió i de treball cooperatiu, i per l'altra banda, que mitjançant uns materials i continguts inèdits forge unes actituds i uns valors de respecte cap a si mateixa i cap als altres per tal de previndre la violència masclista.

Fent una repàs bibliogràfic als projectes que s'han anat creant a l'Estat espanyol, hem de destacar que hi ha opcions molt diverses dintre dels programes d'educació afectiva i sexual. Tanmateix, la majoria es presenten com a tallers que complementarien l'educació en valors però que no formarien part del currículum de les assignatures. A diferència d'això, aquest projecte està present, de manera transversal, en el contingut de totes les assignatures obligatòries de segon de secundària. Hi ha alguns programes que van abordar aquesta línia, com per exemple, "*Yo, tu y nosotros (Cuerpos, sexualidad y afectividad)*" del 1998, el qual tenia la intenció d'aplicar una perspectiva interdisciplinària, oberta i que acabés amb l'obscurantisme del sexe, i el qual ha anat modificant i adaptant el seu contingut a través d'un bloc online.

A banda d'aquest, moltes de les comunitats autònomes compten amb un programa propi sobre educació afectiva i sexual. En el cas del País Valencià, des de la Conselleria de Sanitat i la d'Educació s'ha creat el "Programa d'Intervenció en Educació Sexual" (PIES) amb l'objectiu de potenciar els valors que proporcionen una vivència positiva de la sexualitat. A diferència del projecte presentat, PIES s'imparteix en el tercer curs de secundària i dóna molta importància a l'òptica salubrista de la

sexualitat. A més a més, al professorat no se li exigeix una certa formació en educació afectiva i sexual, mentre nosaltres ho considerem bàsic per assegurar-nos l'abordament d'unes sessions de manera correcta i amb coneixements de qualitat. És cert també, que el programa PIES està format per tres tallers que es coordinen des del centre però són professionals de la salut els qui els dirigeixen, en canvi, el nostre projecte requereix de la supervisió i implicació del professorat en quant que treballem a través dels continguts de les assignatures. Pel que fa a la violència masclista, només es dedica una activitat en el "Taller 2: Explore, reconec i signifiqui el meu cos" a diferència del nostre projecte que està dirigit per a la sensibilització i la prevenció d'aquest tipus de violència.

Encara que compartim molts dels objectius d'aquests programes, la innovació del nostre projecte recau precisament en la seua orientació per a la sensibilització i prevenció de la violència masclista i la transversalitat de l'educació afectiva i sexual en el contingut de les assignatures de segon curs de secundària. A més a més, ens hem adaptat a la nova manera de comunicar i informar-se de la joventut, és a dir, a través de la presència i els recursos informatius que ofereixen les noves tecnologies. Aquesta vessant és la que més hem trobat a faltar en els projectes que componen els programes que hem citat, l'escàs ús de les TIC per al desenvolupament de les activitats.

En relació al contingut, tot i que treballem molts dels temes que són bàsics en qualsevol programa d'educació afectiva i sexual també incorporem altres que no són massa comuns, com la masturbació masculina i femenina, la sexualitat en persones amb diversitat funcional o els feminicidis. Un dels altres aspectes novedosos és la involucració activa de tots els agents socials presents en un centre escolar: l'alumnat, el professorat i les famílies, doncs tothom compta amb alguna activitat dirigida cap al seu col·lectiu específicament per tal que el projecte estiga present dintre i fora de les aules. En molts altres projectes, les famílies són informades i conscients del que s'està duent a terme però no participen de forma activa.

Com s'ha indicat anteriorment, la nostra intenció seria ampliar-ho als cursos posteriors per poder abordar temàtiques més complexes. Ara per ara, però, ens hem adaptat a les circumstàncies que presenta la joventut a dia d'avui, els qui creuen fermament que l'amor tot ho pot i toleren situacions de control per les parelles; els qui cada vegada inicien les seues relacions sexuals en edats més primerenques; els qui reproduïxen i es reafirmen en estereotips sexistes; i els qui continuen fent *bullying* motivats per l'orientació sexual. Davant aquesta realitat, creiem fermament que l'aplicació d'aquest

projecte en un centre d'educació secundària tindrà uns resultats molt positius per als i les adolescents, el professorat i les famílies, en particular, i la societat, en general. En definitiva, creiem que l'educació afectiva i sexual té la capacitat de donar les eines necessàries per a establir unes relacions humanes més justes, respectuoses i igualitàries.

5

Bibliografía

- ALLUÉ, M. (2003): *El sexo también existe: discapacidad y sexualidad*.
En GUASCH, O., VIÑUALES, O. (eds.): *Sexualidades. Diversidad y control social*. Barcelona: Edicions Bellaterra.
- ANDER-EGG, E.; AGUILAR, M.J. (2006): *Cómo elaborar un proyecto. Guía para diseñar proyectos sociales y culturales*. Argentina: Lumen/Humanitas.
- BOE (2013): *Llei Orgànica 8/2013, de 9 de desembre, per a la Millora de la Qualitat Educativa, LOMQUE*. Madrid. Boletín Oficial del Estado. [En línea] [Consultada el 15/08/2015] <https://www.boe.es/boe/dias/2013/12/10/pdfs/BOE-A-2013-12886.pdf>
- BOE (2006): *Llei Orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'Educació, LOE*. Madrid: Boletín Oficial del Estado. [En línea] [Consultada el 15/08/2015] <http://www.boe.es/buscar/pdf/2006/BOE-A-2006-7899-consolidado.pdf>
- CIMOP (2011): *Sondeos de opinión. Jóvenes y diversidad sexual. Conclusiones*. Madrid: Ministerio de Sanidad, Política Social e Igualdad, Injuve.
- CONNELL, R.W. (1997): *Escuelas y justicia social*. Madrid: Morata.
- CONSTITUCION ESPAÑOLA (1978): *Artículo 27*. [En línea] [Consultada el 10/08/2015] <http://www.congreso.es/consti/constitucion/indice/>
- DE MIGUEL, V. (2014): *Percepción de la violencia de género en la adolescencia y la juventud*. Madrid: Ministerio de Sanidad, Servicios sociales e Igualdad.
- DÍAZ-AGUADO, M.J. (2013): *La evolución de la adolescencia española sobre la Igualdad y la Prevención de la Violencia de Género*. Madrid: Ministerio de Sanidad, Servicios sociales e Igualdad.
- DOGVE (1997): *DECRET 234/1997, de 2 de setembre, del Govern Valencia, pel qual s'aprova el Reglament orgànic i juncional deis instituts d'educació secundària*. [97/10025]. València. DOGVE. [En línea] [Consultada el 8/09/2015] http://www.docv.gva.es/datos/1997/09/08/pdf/1997_10025.pdf
- ERESTA, Mª J.; DELPINO, Mª A. (2013): *Relaciones afectivas y sexualidad en la adolescencia*. Madrid: Ministerio de Sanidad, Servicios Sociales e Igualdad.
- FELGTB (2013): *Acoso escolar homófilo: Fracaso del Sistema Educativo*. Madrid: FELGTB.
- GÓMARA, I.; REPÁRAZ, CH.; OSORIO, A.; DE IRALA, J. (2010): *La educación sexual en los textos escolares españoles: evaluación de un texto alternativo*. Universidad de Navarra. ESE: Estudios sobre educación, vol. 18.
- GUASCH, O., VIÑUALES, O. (eds.): *Sexualidades. Diversidad y control social*. Barcelona: Edicions Bellaterra.
- HIRIART, V. (1999): *Educación sexual en la escuela. Guía para el orientador de púberes y adolescentes*. Barcelona.: Maestros y Enseñanza, Paidós.
- INJUVE (2008): *Sondeo de opinión. Conclusiones temàtica 1. Jóvenes, salud y*

- sexualidad*. Madrid, Ministerio de Igualdad, Injuve.
- MADALEINE, R. (2005): Innovación social y desarrollo local en un municipio andino. Venezuela. Revista Venezolana de Economía Social, núm. 9, pp. 49-65.
- MARTÍNEZ, J.L (coord.) (2011): *Educación sexual y formación del profesorado en España: diferencias por sexo, edad, etapa educativa y comunidad autónoma*. Oviedo. Magister: Revista miscelánea de investigación, núm 24.
- MORGADE, G. (coord.) (2011): *Toda educación es sexual. Hacia una educación sexuada justa*. Buenos Aires: La Crujía ediciones.
- MORGADE, G. (2007): *Presencia y ausencia de las sexualidades femeninas y masculinas de los-as jóvenes estudiantes de la escuela media*. [En línea] [Consultada el 10/08/2015] http://www.filo.uba.ar/contenidos/investigacion/institutos/lice/ANUARIO_2008/textos/40_Graciela_Morgade.pdf
- MORGADE, G. (2006): *Educación en la sexualidad desde el enfoque de género. Una antigua deuda de la escuela*. Buenos Aires. Novedades Educativas.
- MUÑOZ, D. (2009): *La expresión corporal en el área de Educación Física*. Batería de juegos. Buenos Aires. Revista efdeportes.com, núm 13 [En línea] [Consultada el 6/08/2015] <http://www.efdeportes.com/efd130/la-expresion-corporal-en-educacion-fisica.htm>
- NACIONES UNIDAS (2015): *Celebraciones*. [En línea] [Consultada el 14/08/2015] <http://www.un.org/es/sections/observances/united-nations-observances/>
- NACIONES UNIDAS (2006): *Declaración de los derechos de las personas con discapacidad*. Ginebra: Naciones Unidas.
- NACIONES UNIDAS (1995): *Informe de la Conferencia Internacional sobre la Población y el Desarrollo*. Nova York: Naciones Unidas.
- OLIVEIRA, M. (1998): *La educación sentimental. Una propuesta para adolescentes*. Barcelona: Icaria
- SANTOS, M.A. (coord.) (2000): *El haren pedagógico. Perspectiva de género en la organización escolar*. Barcelona: Graó.
- UBILLOS, S.; NAVARRO. E: (2004): *Capítulo 8. Adolescencia y educación sexual* En PÁEZ, D.; FERNÁNDEZ, I.; UBILLOS, S.; ZUBIETA, E. (coord.) *Psicología social, cultura y educación*. Madrid: Pearson.
- UBILLOS, S.; MAYORDOMO, S. (2003): *La Prevención Sexual del VIH/SIDA en España*. Revista española de drogodependencias, núm. 4.
- WEEKS, J. (1998): *Sexualidad*. México: Paidós.
- ZAFRA, I. (2015): *Los autores de violencia de género son cada vez más jóvenes, alerta De Rosa*. El País. [En línea] [Consultada el 28/08/2015] <http://ccaa.elpais.com/ccaa/2015/07/23/valencia/1437>

6

Annexos

A continuació presentem les unitats didàctiques completes de Castellà Llengua i Literatura i Matemàtiques preparades per a dur-les a la pràctica, el model de fitxa informativa amb recursos online i l'enquesta d'avaluació que utilitzarem per tal d'estimar l'eficàcia del projecte.

Unitat didàctica: Castellà Llengua i Literatura

1 Introducció

L'orientació sexual ha estat un eix crític i de debat en la societat actual. Les postures més tradicionals només entenen l'heterosexualitat com la forma única i natural de relacionar-se afectivament. Tot i que aquest grup té encara molta força, especialment vinculat a organitzacions religioses, des dels anys 70 amb la visualització i alliberació del col·lectiu LGTBQI són més els qui defensen la diversitat sexual deslegitimant les teories dels primers.

Com a resultat d'aquestes contraposades postures, fa només 10 anys que a l'Estat Espanyol es va decretar la Llei 13/2005, de 1 de juliol, *per la qual es modifica el Codi Civil en matèria de dret a contraure matrimoni*. En el segon apartat de l'exposició de motius s'indica que: "La Història evidencia una llarga trajectòria de discriminació basada en l'orientació sexual, discriminació que el legislador ha decidit remoure". En la Llei Orgànica 2/2010, de 3 de març, *de salut sexual i reproductiva i d'interrupció de l'embaràs*, en el capítol III, article 9, en l'apartat segon incideix en: "El reconeixement i acceptació de la diversitat sexual". Tal com es dicta en les citades lleis, el poder legislatiu té un compromís en favor de la diversitat sexual i la garantia dels seus drets però la societat encara està fortament influenciada per les directrius homofòbiques.

Segons l'últim sondeig d'opinió sobre "*Jóvenes y Diversidad Sexual*" del Institut Nacional de la Joventut del 2010, un 41,3% de les persones participants no han rebut, ni en la infància, ni en la adolescència cap classe, xarrada, taller o reunió sobre diversitat sexual. Pel que fa al comportament cap a una persona LGTBI, el 77,4% reconeix haver escoltat insults com "maricón" o "bollera" per la seua condició sexual. El 79% admeten haver presenciat el parlar-li malament amb comentaris i rumors negatius, mentre que fer-li burles, imitacions i gestos ha estat observat pel 76,7%. El 38,9% de l'alumnat enquestat assegura en un 38,9% que s'ha deixat de parlar-li, se'ls

ha ignorat o aïllat. Les amenaces es situen en el 23,1% mentre que aspectes de la violència física com colpejar o empènyer són el 18,1% (CIMOP, 2010).

Pel que fa als mites de l'homosexualitat aquests descarten que l'homosexualitat siga una infermetat i estan bastant d'acord, 40,5%, que al llarg de la vida una persona pot variar d'opció sexual i tenir relacions amb homes o amb dones. Pel que fa a la presència del col·lectiu LGTBI entre les amistats dels més joves, el 54,6% afirma que en el seu grup hi ha algun gai i en un 37,2% que hi ha alguna lesbiana. Només el percentatge dels amics gais és el majoritari, els altres col·lectius, segons l'estadística, són minoritaris envers l'heterosexualitat (CIMOP, 2010).

Segons aquesta investigació, el 86,4% de les persones enquestades consideren que les persones LGTBI deurién parlar amb naturalitat de la seua condició sexual. En canvi, només entre els amics amb un 78,7% i amb la família amb un 60% consideren que es pot parlar obertament, els altres espais socials queden refutats majoritàriament pel no(CIMOP, 2010).

Les actituds homofòbiques s'evidencien de manera violenta en l'assetjament escolar. Tal i com mostren les xifres de l'estudi del FELGTB del 2013 "*Acoso escolar homofòbico: Fracaso del Sistema Educativo*", el 57% de l'assetjament escolar homofòbic s'inicia entre els 12 i 15 anys i el 23% abans de començar l'educació secundària. Entre les persones assetjades, el 49% l'ha sofert a diari o freqüentment, i el 69% ha viscut amb aquesta situació durant més d'un any. Les xifres destaquen que el 42% de les persones assetjades no van rebre cap tipus d'ajuda en el seu centre educatiu, sent només el 19% els qui van rebre ajuda del professorat. El 43% dels adolescents que vivien en aquesta situació d'assetjament van pensar en suïcidar-se, el 56% d'aquests de manera contínua o durant molt de temps, el 27% de manera persistent en el temps. Un 35% dels joves que van sofrir assetjament escolar homofòbic van pensar en suïcidar-se i el 17% arribà a atemptar contra la seua vida (FELGTB, 2013).

Els percentatges ens mostren que, tot i la legislació, la realitat entre els sectors més joves de la població és bastant negativa. Encara que hi ha una defensa dels drets de les persones LGTBQI, les actituds discriminatòries continuen estant molt presents. Tal i com s'ha relatat en base a les investigacions citades, la majoria dels centres escolars no aborden, ni expliquen sobre aquestes temàtiques i el professorat està poc conscienciat o presta poca ajuda a l'alumnat que viu una situació de *bullying* homofòbic

2 Objectiu general

Mitjançant la figura de Federico García Lorca i l'obra pòstuma "*Sonetos del amor oscuro*" es treballarà el respecte i la "normalització" de la diversitat sexual, a través de la seua trajectòria biogràfica, l'anàlisi dels *Sonetos* i la problemàtica envers l'orientació sexual del poeta.

3 Descripció de les activitats

Les activitats són diverses amb la intenció de barrejar els aspectes literaris més teòrics amb la pràctica. La primera activitat a desenvolupar és el Trencaclosques biogràfic, que consisteix en dividir la classe en grups de dos i per cada grup donar aleatòriament una peça amb una part de la biografia del poeta. Els qui consideren ser el primer grup alçaran la mà, ho llegiran en veu alta i destacaran les característiques més importants, seguidament, els qui creguen tenir la peça següent repetiran l'acció, alçaran la mà, llegiran en veu alta el text i remarcaran els aspectes més ressenyables. Es seguirà així fins que s'acaben totes les peces.

En segon lloc, qui guie la sessió explicarà que treballaran un poema dels "*Sonetos del amor oscuro*". La segona activitat serà que els joves hauran de definir en un post-it el que consideren que significa "amor oscuro". Hauran d'explicar-ho davant de tota la classe i pegaran el post-it a una paret de l'aula. Finalment, el o la docent explicaran el que s'entén com a "amor oscuro" en l'obra de Lorca.

En tercer lloc, el professorat incidirà en alguns aspectes que van ser problemàtics per a la publicació dels *Sonetos* i la continua negació de l'homosexualitat de Lorca per part dels familiars i especialistes. Seguidament, la classe es repartirà en grups de quatre persones i cada grup disposarà del poema i del significat de cada vers i de les estrofes en general. Els grups hauran de col·locar baix de cada vers el significat correcte.

Per últim, l'última activitat serà una reflexió grupal sobre el respecte i la diversitat sexual, sobretot incidint en si les preocupacions i el que Lorca volia explicar en aquest poema són encara preocupacions contemporànies. Finalment, com a deures, l'alumnat haurà de redactar un text reflexionant sobre si són o no actuals les reivindicacions que feia García Lorca.

4 Metes

- a) Que l'alumnat conega la figura literària de Federico García Lorca i els "*Sonetos del amor oscuro*".
- b) Que l'alumnat reflexione a través d'un literat sobre la diversitat sexual en el seu entorn més proper.
- c) Que l'alumnat siga capaç d'analitzar el significat d'un poema de manera grupal i cooperativa.
- d) Que l'alumnat rebutge el *bullying* homofòbic i que respecte la diversitat sexual.

5 Productes

- a) Treballar el respecte cap a la diversitat sexual a través de la figura de Federico García Lorca.
- b) Prevenir les aules de *bullying* homofòbic.
- c) Millorar les habilitats comunicatives i cooperatives que comporta el treballar en grup.
- d) Millorar les competències orals i escrites.
- e) Donar instruments per entendre l'obra de Federico García Lorca.
- f) Reflexionar sobre com afecten les construccions socioculturals de la sexualitat en els individus.

6 Activitats

Les activitats estaran dividides en dues sessions:

Primera sessió
Temps: 50 minuts

1r. El trencaclosques biogràfic.

Temps: 25 min.

2n. Apunts teòrics i pràctics.

Temps: 25 min.

Segona sessió
Temps: 50 minuts

1r. Apunts teòrics.

Temps: 10 min.

2n. Anàlisi en grup del poema "*El amor duerme en el pecho del poeta*"

Temps: 20 min.

3r Reflexió grupal i individual sobre el poema i la vida del poeta.

Temps: 20 min.

7 Obstacles

La unitat didàctica està degudament preparada per a que hi haja els menors inconvenients possibles. Tanmateix, al tractar-se d'un tema sensible i visible, pot haver-hi algun moment on les experiències pròpies agafen rellevància. Davant aquesta situació el més recomanable seria treballar la temàtica a través de les vivències de l'alumnat fent-les, per tant, més pròximes al seu entorn. Un altra de les dificultats per entendre a García Lorca és potser el context històric, suposem que l'alumnat no coneix el que suposà la Guerra Civil Espanyola, ni el règim franquista, ja que són temes que difícilment es tracten en l'educació secundària.

8 Recursos

- a) Aula ordinària.
- b) Professorat de Llengua i Literatura en coneixements sobre Federico García Lorca i prèviament format en diversitat sexual i persona especialista en aspectes d'educació afectiva i sexual.
- c) Material plàstic: paper, pos-its, bolígrafs.

9 Costos

60 fotocòpies: 2,4 €

1 paquet de post-its: 5€

1 paquet de bolígrafs Bic 50 un.: 12,24€

4 cartolines: 3€

Sou de l'especialista en prevenció de la violència de gènere: 60€

Sou del professorat: 40€

Total: 122,64€

10 Funcions administratives

Per a l'administració de la sessió, es planificarà i organitzarà per l'especialista en educació sexual i afectiva conjuntament amb el professorat expert en literatura hispànica. La coordinació de la sessió anirà a la par entre el professorat i la persona interventora, tot i que el primer s'encarregarà del control de l'alumnat i de la part més teòrica sobre literatura i la segona d'explicar i dirigir les activitats més pràctiques.

a) Primera sessió:

1r. El professorat i la interventora explicaran el motiu de les dues sessions: treballar la figura de Federico García Lorca per al respecte cap a la diversitat sexual.

2n. El professorat i la persona especialista explicaran en què consisteix el Trencaclosques bibliogràfic. Seguidament, agruparan a l'alumnat per parelles i els donaran una peça de la bibliografia de Lorca. Després de llegir-la, els qui consideren que tenen la primera peça alçaran la mà i la llegiran en veu alta i destacaran els aspectes que consideren més importants. S'anirà fent així fins que la biografia quedarà completada.

3r. El professorat explicarà als alumnes que l'obra de Lorca que treballaran són "Els Sonetos del Amor Oscuro". Mantenint les mateixes parelles, el professorat els incitarà a definir que creuen que significa "amor oscuro" en el context lorquià. Les definicions s'escriuran en un post-it i s'explicaran en veu alta davant de tota la classe.

4t. Per tal de tancar la sessió, el professorat farà uns apunts teòrics sobre el terme "amor oscuro".

b) Segona sessió:

1r. Enllaçant amb la sessió anterior, el docent explicarà la problemàtica que va haver en publicar "*Sonetos del amor oscuro*" i l'ocultació de l'homosexualitat del poeta.

2n. La classe quedarà agrupada en grups de quatre i per cada grup hi haurà, d'una banda, el poema, i d'altra banda, el possible significat per cada vers de manera aleatòria. L'alumnat haurà de col·locar el significat baix de cada vers. Una vegada tothom ho tinga finalitzat es reflexionarà en veu alta sobre el que pretenia dir el poeta en cada vers.

3r. Per últim, tothom es posarà en cercle i es parlarà sobre la contemporaneïtat de les paraules de Lorca. Finalment, amb les idees i pensaments que puguen sorgir a través de la conversa, els i les alumnes hauran de redactar un breu text

valorant si el que el poeta volia transmetre amb el poema podria ser escrit en l'actualitat.

Material per al professorat

Abans de començar la sessió el professorat haurà d'haver refrescat els seus coneixements sobre Federico García Lorca i se li recomana haver llegit la següent obra:

GIBSON, I. (2009): *Lorca y el mundo gay: Caballo azul de mi locura*. Barcelona.

1 El Trencaclosques biogràfic

Primer es treballarà la biografia del poeta. Tota la classe es posarà en cercle i el o la docent repartirà 12 papers, 1 per cada dues persones, degudament replegats i de manera aleatòria. Es tracta d'entre tots i totes crear la biografia de Lorca. Aleshores deixarà 5 minuts perquè les dues persones es puguin fer una idea d'on es situa el relat del paper en el total de la biografia del poeta. A més, a més, els i les alumnes hauran d'expressar les idees principals del relat. Per exemple : va nèixer a un poble de Granada i provenia de classe mitjana – alta.

Quan qui guie la sessió diga de començar, les persones que creguen que tinguen la primera part del relat començaran a llegir-ho en veu alta i explicaran breument la idea principal del relat. Aleshores, l'alumnat haurà d'estar atent per saber quan va la seua peça en la història. Els retalls s'aniran col·locant de manera ordenada en una cartolina.

A continuació presentem la biografia en l'ordre corresponent. En el cas de voler obtenir més informació sobre la biografia del poeta visitar la pàgina web de la Fundació Federico García Lorca: <http://www.garcia-lorca.org/>.

1. Biografia:

- 1- Federico García Lorca nació en Fuente Vaqueros (Granada) el 5 de junio de 1898. Su familia era de clase media alta. La madre era maestra de escuela y su padre tenía terrenos dónde se cultivaba tabaco y remolacha. Aunque a los 11 años la familia García Lorca se trasladó a Granada, Lorca siempre tuvo el campo muy presente en su obra.
- 2- Cuando era niño le fascinaba el teatro pero también se apuntó a clases de piano, de hecho, en su adolescencia se interesó más por la música que por la

literatura. En 1914 se matriculó en los cursos de acceso a las carreras de Filosofía y Letras de Derecho.

- 3- En su etapa universitaria, García Lorca se movió entre los ambientes intelectuales de Granada. Acudía al bar Alameda, donde se configuraría la tertulia “El Rinconcillo”. Uno de sus profesores universitarios realizó varias excursiones en el territorio español, mediante las cuales Lorca entraría en contacto con otras regiones y escribiría su primer libro de prosa: “Impresiones y paisajes”.
- 4- En 1919, uno de sus amigos del “Rinconcillo” que se encontraba en Madrid le propuso la idea de que fuese a la capital. Fernando de los Ríos, profesor universitario de Lorca, convenció a sus padres para que le dejaran marchar a Madrid. Allí formaría parte de la Residencia de Estudiantes y entre 1919 y 1926 conocería a los más importantes intelectuales del país. Entre sus amistades estaban Luis Buñuel, Rafael Alberti y Salvador Dalí, entre otros. Los primeros años en Madrid, de 1919 a 1921, fueron de intenso trabajo: compuso poesía, escribió prosa y estrenó obras de teatro.
- 5- Cuando Federico García Lorca volvía a Granada, entre 1920 y 1921, su vida cultural giraba alrededor de la tertulia “El Rinconcillo” y la amistad que se empezó a establecer con el compositor y guitarrista Manuel de Falla. Ambos se interesaron, estudiaron y defendieron el “Cante Jondo”, incluso dándole repercusión internacional.
- 6- Salvador Dalí i Federico García Lorca se conocieron en la Residencia de Estudiantes en 1923 entablando una gran amistad. En 1925 Dalí invitó a Lorca a pasar la Semana Santa en su casa de Cadaqués (Girona). La intensa amistad de los dos artistas se vio reflejada en sus obras entre los años 1923 y 1928.
- 7- Entre 1924 y 1927 Federico García Lorca llegó a su madurez como poeta. Se interesó especialmente por Góngora y por otros literatos de la historia de la literatura hispánica, pero siempre estuvo atento a las nuevas vanguardias. A causa del grupo de escritores muy activos en la vida cultural que formaba Lorca y sus amigos, Rafael Alberti, Vicente Aleixandre o Luis Cernuda entre otros, se les empezó a conocer como la generación del 27.
- 8- En 1928 con el éxito del Primer Romancero Gitano, Lorca atravesó una gran crisis personal. En primer lugar porque se le atacó de costumbrista: como cantor de los gitanos y muy ligado al folclore andaluz. A causa de ese tono costumbrista, Dalí y Buñuel criticaron fuertemente su obra. Otra causa fue el

fin de su relación sentimental con Emilio Aladrén, un escultor con quién había mantenido una gran relación afectiva.

- 9-** A causa de la crisis que estaba padeciendo Lorca, quién igualmente continuaría culturalmente muy activo, Fernando de los Ríos le invitó a acompañarle a Nueva York, para sí aprender inglés y vivir una temporada en el extranjero. Pasó nueve meses en Estados Unidos y Cuba, siendo para él: “una de las experiencias más útiles de su vida.” Fue allí donde conoció la modernidad: el cine sonoro, la diversidad racial, las masas de gente... Llegando a escribir una de sus obras más importantes: Poeta en Nueva York. De todos los lugares donde estuvo fue Cuba su lugar preferido, llegando a afirmar que si se perdiese: “que me busquen en Andalucía o en Cuba”.
- 10-** Con la llegada de la República, el 14 de abril del 1931, García Lorca se iniciaría en proyectos culturales que pretendían fomentar el intercambio cultural entre los pueblos y las ciudades. Lorca junto a Eduardo Ugarte crearon la organización de teatro universitario “La Barraca” a partir del verano del 1932. Este grupo se dedicaba a representar obras del teatro clásico español en diversos pueblos del territorio español. Con “La Barraca” se pretendía llevar el teatro a los ambientes más puros, al pueblo, y no a la burguesía de las ciudades que, para él, estaban acabando con el teatro español.
- 11-** El año 1933 se representó su obra “Bodas de Sangre” en Buenos Aires, el éxito fue tal que lo invitaron a Argentina. Estuvo en Buenos Aires y en Montevideo, dónde dirigió la citada obra y otras muchas, las cuales fueron fuertemente aplaudidas por el público. Su éxito en Argentina le permitió independizarse económicamente y establecer nuevas amistades, como por ejemplo, con el poeta Pablo Neruda.
- 12-** En 1934 volvió de Buenos Aires y se dedicó a terminar las nuevas obras como Yerma, Doña Rosita la Soltera, La casa de Bernarda Alba y Llanto por Ignacio Sánchez Mejías; revisó algunos de sus libros ya escritos como Poeta en Nueva York y Suites, así como también dio alguna conferencia. Entre 1934 y 1936 se dedicó, sobretodo, al teatro a través de la Barraca y otras organizaciones teatrales mediante las que estrenaba sus obras y reproducía otras del teatro español.
- 13-** Después de las elecciones generales del 1936 y ante los rumores de un posible golpe militar, había una gran inestabilidad social. Federico García Lorca se marchó a Granada con su familia. Aunque Lorca no militó en ningún partido de izquierdas era conocido como liberal y era muy crítico con las

injusticias sociales, además, muchos de sus amigos militaban en el Partido Comunista, y su profesor Fernando de los Ríos era un dirigente socialista.

14- El 17 de julio de 1936 estallaría en Marruecos la sublevación militar y el día 20 Granada estaba ocupada por las fuerzas falangistas. Con las purgas que iniciaron los sublevados, estos mataron a su cuñado, quien era alcalde de Granada. Lorca sabía que estaba en peligro y decidió permanecer en casa de la familia Rosales, cuyos hijos eran fanáticos falangistas. Su protección no fue suficiente, ya que el 16 de agosto de 1936 Lorca fue detenido con una operación de gran envergadura. Se le acusaba de: “ser espía de los rusos, estar en contacto con éstos por radio, haber sido secretario de Fernando de los Ríos y ser homosexual”. El poeta fue trasladado a Víznar junto con otros detenidos y en la carretera entre Víznar y Alfarca fue fusilado al alba.

2 Apunts teòrics: “Sonetos del Amor Oscuro”

1. ¿Qué son los “Sonetos del Amor Oscuro” y qué se entiende como “amor oscuro”?

Los Sonetos del amor oscuro son la obra póstuma de Federico García Lorca. Su redacción empezó en Valencia en el año 1935. Se compone de 11 poemas, entre ellos, “El amor duerme en el pecho del poeta” hace abiertamente referencia a un amor homosexual cuando destaca: “Tú nunca entenderás lo que te quiero /porque duermes en mí y estás dormido”.

Según Ian Gibson, los sonetos expresan su miedo a perder al amado, su infelicidad cuando están separados, la dificultad de su amor al ser secreto y su sufrimiento cuando el otro no le comprende. En palabras de quien fuese su amigo, Vicente Aleixandre, los Sonetos del amor oscuro se entendían como un amor difícil, de la difícil pasión, de la pasión maltrecha, oscura y dolorosa, los cuales estaban inspirados en un hombre, por eso no se debe obviar el tinte homosexual de sus poemas.

3 Problemàtica de la publicació: la negació de l'homosexualitat

1. Problemática de la publicación: la negación de la homosexualidad.

Los Sonetos del amor oscuro se publicaron por primera vez en España en 1983. Tras el asesinato de Federico García Lorca y la implantación del régimen franquista, los poemas se pensaban perdidos. Después de la tumultuosa Transición y ya con la

democracia instaurada, un lorquista anónimo publicó 250 ejemplares que fueron enviados a diferentes estudiosos y personalidades relacionadas con el autor.

El diario conservador ABC publicó los sonetos en el suplemento Sábado cultural el 17 de marzo de 1984 bajo el título: Lorca, sonetos de amor. El diario eludió el adjetivo oscuro que había definido Vicente Aleixandre. El hermano del poeta, Francisco García Lorca, fue quién decidió que así fuese. Incluso en su obra, Lorca y su mundo, nunca expresó la homosexualidad del literato.

La familia siempre lo negó, probablemente para mantener el honor del poeta. El régimen franquista sólo aceptaba la familia nuclear, es decir, aquella compuesta por un padre y una madre con sus respectivos hijos. El régimen incluso tenía cárceles para homosexuales. La familia, la cual quedó vencida tras la guerra, se adaptó a la dictadura eludiendo todo pasado que resultara ser peligroso. En los últimos años, familiares como su sobrina han aceptado y hablado abiertamente sobre la orientación sexual del poeta, imprescindible para poder comprender su obra.

4 Anàlisis del poema: “*El amor duerme en el pecho del poeta*”

4. Análisis del poema: “*El amor duerme en el pecho del poeta*”.

Tú nunca entenderás lo que te quiero
porque duermes en mí y estás dormido.

Yo te oculto llorando, perseguido
por una voz de penetrante acero.

Norma que agita igual carne y lucero
traspasa ya mi pecho dolorido
y las turbias palabras han mordido
las alas de tu espíritu severo.

Grupo de gente salta en los jardines
esperando tu cuerpo y mi agonía
en caballos de luz y verdes crines.

Pero sigue durmiendo, vida mía.
¡Oye mi sangre rota en los violines!
¡Mira que nos acechan todavía!

Tú nunca entenderás lo que te quiero

Declaración de amor.

porque duermes en mí y estás dormido.

*La persona amada duerme físicamente en el pecho del poeta.
La persona amada está muy interiorizada por el poeta y la siente dentro de sí.*

Yo te oculto llorando, perseguido

El pecho como un espacio acogedor y lugar de refugio.

Un amor perseguido que necesita ser oculto.

por una voz de penetrante acero.

*El tú duerme y no escucha la voz de la muerte referenciada con un cuchillo.
La voz de los que acusan y persiguen.*

AMORES PROHIBIDOS, PERSEGUIDOS O MAL VISTOS QUE NECESITAN
OCULTARSE.

Norma que agita igual carne y lucero
<i>La imposición social que atemoriza físicamente y psicológicamente.</i>
traspasa ya mi pecho dolorido
<i>La imposición también afecta al protagonista.</i>
y las turbias palabras han mordido
<i>Los insultos y las palabras despectivas de la gente.</i>
las alas de tu espíritu severo
<i>Idealización del amado como criatura angelical.</i>
EL SUFRIMIENTO DE LOS QUE AMAN CUANDO INCUMPLEN LA NORMA Y LA MARGINACIÓN SOCIAL QUE SUFREN.

Grupo de gente salta en los jardines
<i>Los perseguidores asaltan el (jardín) lugar de la felicidad de los enamorados</i>
esperando tu cuerpo y mi agonía
<i>Los perseguidores están dispuestos a destrozarse toda felicidad ajena de forma física y psicológica.</i>
en caballos de luz y verdes crines.
<i>Quiénes encaramados a un árbol acechan a los enamorados en un acto íntimo representan a todos los enemigos del "amor oscuro".</i>
AMORES EN LA SOMBRA PORQUE LA SOCIEDAD NO LOS ADMITE A PLENA LUZ DEL DÍA.

Pero sigue durmiendo, vida mía.
<i>El amor tiene que ser superior al odio y tiene que seguir ocultándose .</i>
Oye mi sangre rota en los violines
<i>La tristeza del poeta hacia esa situación.</i>
¡Mira que nos acechan todavía!
<i>Todavía hay violencia hacia los enamorados.</i>
LOS ENAMORADOS DEBERÁN DE CONTINUAR OCULTÁNDOSE PORQUE TODAVÍA SE LES ATACA VIOLENTAMENTE PERO EL AMOR TIENE QUE SUPERAR EL ODIO.

5 Redacció per a reflexionar sobre el poema

5. Redacció per a reflexionar sobre el poema.

La redacció haurà de respondre o reflexionar sobre les següents preguntes:

¿A qué tipo de amor se refiere el poema?

¿Conocéis y tenéis presente este tipo de amor?

¿Podría ser este poema de actualidad?

¿Hay quiénes en la actualidad persiguen este tipo de amor?

¿Se debe reprimir este amor?

Les idees hauran sorgit prèviament en la reflexió que es farà a l'aula i probablement les redaccions quedaran condicionades al que s'haurà debatut amb els companys i les companyes. Es tracta d'una redacció personal i reflexiva que a la vegada ens servirà per avaluar si la sessió ha estat efectiva o negativa.

Material per a l'alumnat

1 Trencaclosques biogràfic

Federico García Lorca nació en Fuente Vaqueros (Granada) el 5 de junio de 1898. Su familia era de clase media alta. La madre era maestra de escuela y su padre tenía terrenos dónde se cultivaba tabaco y remolacha. Aunque a los 11 años la familia García Lorca se trasladó a Granada, Lorca siempre tuvo el campo muy presente en su obra.

Cuando era niño le fascinaba el teatro pero también se apuntó a clases de piano, de hecho, en su adolescencia se interesó más por la música que por la literatura. En 1914 se matriculó en los cursos de acceso a las carreras de Filosofía y Letras de Derecho.

En su etapa universitaria, García Lorca se movió entre los ambientes intelectuales de Granada. Acudía al bar Alameda, donde se configuraría la tertulia “El Rinconcillo”. Uno de sus profesores universitarios realizó varias excursiones en el territorio español, mediante las cuales Lorca entraría en contacto con otras regiones y escribiría su primer libro de prosa: “Impresiones y paisajes”.

En su etapa universitaria, García Lorca se movió entre los ambientes intelectuales de Granada. Acudía al bar Alameda, donde se configuraría la tertulia “El Rinconcillo”. Uno de sus profesores universitarios realizó varias excursiones en el territorio español, mediante las cuales Lorca entraría en contacto con otras regiones y escribiría su primer libro de prosa: “Impresiones y paisajes”.

En 1919, uno de sus amigos del “Rinconcillo” que se encontraba en Madrid le propuso la idea de que fuese a la capital. Fernando de los Ríos, profesor universitario de Lorca, convenció a sus padres para que le dejaran marchar a Madrid. Allí formaría parte de la Residencia de Estudiantes y entre 1919 y 1926 conocería a los más importantes intelectuales del país. Entre sus amistades estaban Luis Buñuel, Rafael Alberti y Salvador Dalí, entre otros. Los primeros años en Madrid, de 1919 a 1921, fueron de intenso trabajo: compuso poesía, escribió prosa y estrenó obras de teatro.

Cuando Federico García Lorca volvía a Granada, entre 1920 y 1921, su vida cultural giraba alrededor de la tertulia “El Rinconcillo” y la amistad que se empezó a establecer con el compositor y guitarrista Manuel de Falla. Ambos se interesaron, estudiaron y defendieron el “Cante Jondo”, incluso dándole repercusión internacional.

Salvador Dalí i Federico García Lorca se conocieron en la Residencia de Estudiantes en 1923 entablando una gran amistad. En 1925 Dalí invitó a Lorca a pasar la Semana Santa en su casa de Cadaqués (Girona). La intensa amistad de los dos artistas se vio reflejada en sus obras entre los años 1923 y 1928.

Entre 1924 y 1927 Federico García Lorca llegó a su madurez como poeta. Se interesó especialmente por Góngora y por otros literatos de la historia de la literatura hispánica, pero siempre estuvo atento a las nuevas vanguardias. A causa del grupo de escritores muy activos en la vida cultural que formaba Lorca y sus amigos, Rafael Alberti, Vicente Aleixandre o Luis Cernuda entre otros, se les empezó a conocer como la generación del 27.

En 1928 con el éxito del Primer Romancero Gitano, Lorca atravesó una gran crisis personal. En primer lugar porqué se le atacó de costumbrista: como cantor de los gitanos y muy ligado al folclore andaluz. A causa de ese tono costumbrista, Dalí y Buñuel criticaron fuertemente su obra. Otra causa fue el fin de su relación sentimental con Emilio Aladrén, un escultor con quién había mantenido una gran relación afectiva.

A causa de la crisis que estaba padeciendo Lorca, quién igualmente continuaría culturalmente muy activo, Fernando de los Ríos le invitó a acompañarle a Nueva York, para sí aprender inglés y vivir una temporada en el extranjero. Pasó nueve meses en Estados Unidos y Cuba, siendo para él: “una de las experiencias más útiles de su vida.” Fue allí donde conoció la modernidad: el cine sonoro, la diversidad racial, las masas de gente... Llegando a escribir una de sus obras más importantes: Poeta en Nueva York. De todos los lugares donde estuvo fue Cuba su lugar preferido, llegando a afirmar que si se perdiese: “que me busquen en Andalucía o en Cuba”.

Con la llegada de la República, el 14 de abril del 1931, García Lorca se iniciaría en proyectos culturales que pretendían fomentar el intercambio cultural entre los pueblos y las ciudades. Lorca junto a Eduardo Ugarte crearon la organización de teatro universitario “La Barraca” a partir del verano del 1932. Este grupo se dedicaba a representar obras del teatro clásico español en diversos pueblos del territorio español. Con “La Barraca” se pretendía llevar el teatro a los ambientes más puros, al pueblo, y no a la burguesía de las ciudades que, para él, estaban acabando con el teatro español.

El año 1933 se representó su obra “Bodas de Sangre” en Buenos Aires, el éxito fue tal que lo invitaron a Argentina. Estuvo en Buenos Aires y en Montevideo, dónde dirigió la citada obra y otras muchas, las cuales fueron fuertemente aplaudidas por el público. Su éxito en Argentina le permitió independizarse económicamente y establecer nuevas amistades, como por ejemplo, con el poeta Pablo Neruda.

El año 1933 se representó su obra “Bodas de Sangre” en Buenos Aires, el éxito fue tal que lo invitaron a Argentina. Estuvo en Buenos Aires y en Montevideo, dónde dirigió la citada obra y otras muchas, las cuales fueron fuertemente aplaudidas por el público. Su éxito en Argentina le permitió independizarse económicamente y establecer nuevas amistades, como por ejemplo, con el poeta Pablo Neruda.

En 1934 volvió de Buenos Aires y se dedicó a terminar las nuevas obras como Yerma, Doña Rosita la Soltera, La casa de Bernarda Alba y Llanto por Ignacio Sánchez Mejías; revisó algunos de sus libros ya escritos como Poeta en nueva York y Suites, así como también dio alguna conferencia. Entre 1934 y 1936 se dedicó, sobretodo, al teatro a través de la Barraca y otras organizaciones teatrales mediante las que estrenaba sus obras y reproducía otras del teatro español.

Después de las elecciones generales del 1936 y ante los rumores de un posible golpe militar, había una gran inestabilidad social. Federico García Lorca se marchó a Granada con su familia. Aunque Lorca no militó en ningún partido de izquierdas era conocido como liberal y era muy crítico con las injusticias sociales, además, muchos de sus amigos militaban en el Partido Comunista, y su profesor Fernando de los Ríos era un dirigente socialista.

El 17 de julio de 1936 estallaría en Marruecos la sublevación militar y el día 20 Granada estaba ocupada por las fuerzas falangistas. Con las purgas que iniciaron los sublevados, estos mataron a su cuñado, quien era alcalde de Granada. Lorca sabía que estaba en peligro y decidió permanecer en casa de la familia Rosales, cuyos hijos eran fanáticos falangistas. Su protección no fue suficiente, ya que el 16 de agosto de 1936 Lorca fue detenido con una operación de gran envergadura. Se le acusaba de: “ser espía de los rusos, estar en contacto con éstos por radio, haber sido secretario de Fernando de los Ríos y ser homosexual”. El poeta fue trasladado a Víznar junto con otros detenidos y en la carretera entre Víznar y Alfarca fue fusilado al alba.

2 Anàlisis poema: “El amor duerme en el pecho del poeta”

El material que hi ha a continuació és la fitxa del poema per a completar per l'alumnat amb els significats dels versos i els paràgrafs que els proporcionarem. Els significats estan desordenats per tal que l'alumnat reflexione i el coloque en el vers i paràgraf adequat.

1. Fitxa per a completar amb el significat del vers i l'estrofa:

Tú nunca entenderás lo que te quiero
porque duermes en mí y estás dormido.
Yo te oculto llorando, perseguido
por una voz de penetrante acero.
Norma que agita igual carne y lucero

traspasa ya mi pecho dolorido
y las turbias palabras han mordido
las alas de tu espíritu severo
Grupo de gente salta en los jardines
esperando tu cuerpo y mi agonía
en caballos de luz y verdes crines.
Pero sigue durmiendo, vida mía.
Oye mi sangre rota en los violines
¡Mira que nos acechan todavía!

2. Significat dels versos:

<p><i>Los perseguidores estan dispuestos a destroz ar toda felicidad ajena de forma física y psicológica.</i></p>
<p><i>El tú duerme y no escucha la voz de la muerte referenciada con un cuchillo. La voz de los que acusan y persiguen.</i></p>
<p><i>Declaración de amor.</i></p>
<p><i>La persona amada duerme físicamente en el pecho del poeta. La persona amada está muy interiorizada por el poeta y la siente dentro de sí.</i></p>
<p><i>La imposición social que atemoriza físicamente y psicológicamente.</i></p>
<p><i>El amor tiene que ser superior al odio y tiene que seguir ocultándose.</i></p>
<p><i>Los insultos y las palabras despectivas de la gente.</i></p>
<p><i>Todavía hay violencia hacia los enamorados.</i></p>
<p><i>La tristeza del poeta hacia esa situación.</i></p>
<p><i>El pecho como un espacio acogedor y lugar de refugio. Un amor perseguido que necesita ser oculto.</i></p>
<p><i>Quienes encaramados a un árbol acechan a los enamorados en un acto íntimo representan a todos los enemigos del "amor oscuro".</i></p>
<p><i>Idealización del amado como criatura angelical</i></p>
<p><i>Los perseguidores asaltan el (jardín) lugar de la felicidad de los enamorados</i></p>
<p><i>La imposición también afecta al protagonista.</i></p>

3. Significat de les estrofes:

**AMORES EN LA SOMBRA PORQUE LA SOCIEDAD NO LOS ADMITE A PLENA
LUZ DEL DÍA.**

**LOS ENAMORADOS DEBERÁN DE CONTINUAR OCULTÁNDOSE PORQUE
TODAVÍA SE LES ATACA VIOLENTAMENTE PERO EL AMOR TIENE QUE
SUPERAR EL ODIO.**

**AMORES PROHIBIDOS, PERSEGUIDOS O MAL VISTOS QUE NECESITAN
OCULTARSE.**

**EL SUFRIMIENTO DE LOS QUE AMAN CUANDO INCUMPLEN LA NORMA Y LA
MARGINACIÓN SOCIAL QUE SUFREN.**

Unitat didàctica: Matemàtiques

1 Introducció

Segons l'estudi sobre la Percepció de la violència de gènere en l'adolescència i la joventut, 1 de cada 3 joves de 15 a 29 anys no observa el control com a violència masclista, considerant-ho inevitable o acceptable. Encara que la joventut entre 15 i 17 anys considera inacceptable la violència masclista (92%), s'observa que a major edat, entre els 25 i els 29, major és el rebuig (95%) (De Miguel, 2014). A més a més, el president de l'Audiència Provincial de València, Fernando de Rosa, afirmava que hi ha hagut un increment dels autors i dones maltractades en edats properes als 18 anys (El País, 2015).

Les xarxes socials, com a canal de comunicació força estès entre els i les adolescents, s'han convertit en un dels espais on es manifesten i reforcen les desigualtats entre els sexes. Mitjançant aquests nous espais i els tradicionals, el control abusiu i l'aïllament són les situacions de maltractament viscudes amb més freqüència per la joventut. Encara que les xifres són baixes en general, les més altes han estat les referides a l'excessiu control (9,5%) i l'assetjament a través de les xarxes socials (9,3%) havent incrementat les situacions de violència respecte al mateix estudi dut a terme el 2010. Entre els missatges rebuts en relació a la violència masclista, insultar amb la intenció de ridiculitzar i produir por és el més freqüent (61,7%). Els mitjans a través dels quals s'envien els insults en major freqüència són: Whatsapp, Tuenti i via telèfon mòbil (Díaz-Aguado, 2013). Amb les dades observem que els i les joves són coneixedors de la violència masclista, considerant-ho intolerable, però alhora reproduïxen actituds sexistes i de control sense ser-ne conscients que això és també violència i, tal com apunten diverses fonts citades, sembla que aquesta tendència siga ascendent.

2 Objectiu general

Amb aquesta unitat didàctica es pretén que l'alumnat, mitjançant dades i definicions sobre la violència masclista, reflexione sobre la presència d'aquesta lacra en la nostra societat i propose mesures de prevenció, tot aprenent a crear gràfics amb el programa Microsoft Excel.

3 Descripció de les activitats

L'activitat consisteix, en primer lloc, en breus apunts teòrics sobre el 'femicidi' i la violència masclista. Seguidament, s'ensenyarà a crear gràfics amb el programa Microsoft Excel amb dades extretes del portal web www.geofemicidio.com. Finalment, s'analitzarà en grup les xifres dels gràfics i es proposaran mesures de prevenció de la violència masclista.

4 Metes

- e) Que l'alumnat conega les definicions de 'femicidi' i violència de gènere en el marc de la Llei Orgànica 1/2004.
- f) Que l'alumnat reflexione sobre la violència masclista en el seu entorn més proper.
- g) Que l'alumnat siga capaç d'analitzar les dades de manera grupal i cooperativa.
- h) Que l'alumnat siga capaç de fer gràfics estadístics de manera individual.

5 Productes

- g) Apropar la problemàtica dels 'femicidis' i la violència masclista en un termini de dues sessions, 1 hora i 40 minuts en total, a l'alumnat.
- h) Que l'alumnat siga capaç de ser crític davant els 'femicidis' i la violència masclista.
- i) Millorar les habilitats comunicatives i cooperatives que comporta el treballar en grup.
- j) Capacitar a l'alumnat per a la creació de gràfics mitjançant el programa Microsoft Excel.

6 Activitats

Les activitats estaran dividides en dues sessions:

Primera sessió
Temps: 50 minuts

1r Apunts teòrics: definició de 'femicidi' i 'violència masclista'.
Temps: 30 min.

2n Creació de gràfics: circular i de barres.
Temps: 20 min.

Segona sessió
Temps: 50 minuts

1r Acabar amb la creació de gràfics: circular i de barres.

Temps: 20 min.

2n Anàlisi grupal de les dades i propostes per a la prevenció de la violència masclista.

Temps: 30 min.

7 Obstacles

Aquesta unitat didàctica no té cap dificultat per al seu desenvolupament exceptuant que puga haver-hi qualsevol imprevist amb els ordinadors, l'accés a internet o amb el programa Microsoft Excel. Aspectes que es comprovaran degudament abans de començar la sessió. En relació als obstacles que els poden sorgir als alumnes, podrien estar motivats per la falta d'atenció al professorat, la inexperiència en l'anàlisi de les dades i la dificultat vinculada a plantejar mesures de prevenció contra la violència masclista.

8 Recursos

- a)** Aula d'informàtica amb projector i un ordinador per cada alumne amb accés a Internet i amb la instal·lació del programa Microsoft Excel.
- b)** Professorat prèviament format i persona especialista en prevenció de la violència masclista.

9 Costos

Es necessitaran ordinadors per a cada alumne i llicències del programari Microsoft Excel, els quals considerem que ja formen part del material del centre.

- a)** 60 fotocòpies: 2,4 €
- b)** Sou de l'especialista en prevenció de la violència de gènere: 60€
- c)** Sou del professorat: 40€

Total: 102,4€

10 Funcions administratives

Per a l'administració de la sessió, es planificarà i organitzarà per l'especialista en prevenció de la violència masclista amb el vistiplau del professorat. La coordinació de

la sessió anirà a la par entre el professorat i la persona interventora, tot i que el primer s'encarregarà del control de l'alumnat i la segona de la direcció de les sessions.

Material didàctic

1

Metodologia

a) Primera sessió:

1r El professorat i la interventora explicaran el motiu de les dues sessions: aprendre a crear gràfics per a l'anàlisi de dades en relació al nombre de 'feminicidis' a l'Estat espanyol i al País Valencià i crear propostes de prevenció.

2n El professorat i la persona especialista en prevenció de la violència masclista preguntaran dues qüestions a l'alumnat: Què és un 'feminicidi'? Què és la violència de gènere? L'alumnat haurà de respondre en veu alta el que considera que són aquests nominatius. Quan consideren que hi ha hagut suficients intervencions, els docents explicaran breument les definicions dels dos conceptes.

3r Es presentarà a l'alumnat el portal www.geofeminicidio.com, des del qual s'extrauran les dades per a l'anàlisi. Seguidament, s'explicarà el funcionament de Microsoft Excel per a la creació de gràfics.

4t L'alumnat de manera individual començarà a crear els gràfics fins a la fi de la sessió.

b) Segona sessió:

1r L'alumnat continuarà creant els gràfics fins a la seua finalització. Una vegada finalitzats, el professorat donarà les indicacions oportunes per a la correcta citació dels gràfics.

2n Una vegada finalitzats els gràfics, el professorat dividirà a l'alumnat en grups de quatre per tal de crear propostes de prevenció. Cada grup haurà d'omplir una fitxa amb l'anàlisi de les dades, la reflexió sobre les mateixes i les propostes de prevenció.

Material per al professorat

Prèviament a la sessió el professorat haurà d'haver fet dues lectures obligatòries i haver entrat als portals web des dels quals treballarem: www.feminicidio.net i www.geofeminicidio.com.

Les lectures obligatòries:

ATENCIO, G; LAPORTA, E. (2012): *Tipos de feminicidio o las variantes de violencia extrema patriarcal*. Feminicidio.net. 05/07/2012 [En línia][Consultat el 20/07/2015] <http://www.feminicidio.net/articulo/tipos-de-feminicidio-o-las-variantes-de-violencia-extrema-patriarcal#sthash.t4UJBQil.dpuf>

LAGARDE, M. (2008) *Antropología, Feminismo y Política: Violencia feminicida y derechos humanos de las mujeres*. UNAM, Universidad Autónoma de México, Mèxic. [En línia] [Consultat el 20/07/2015] <http://www.campoalgodonero.org.mx/sites/default/files/documentos/Violencia%20feminicida.pdf>

1 Breus apunts teòrics

1. Definició 'Feminicidi':

Llegir el text de Marcela Lagarde, parant especial atenció a l'apartat 3 «*Qué es el feminicidio?*», alguns dels aspectes que s'han de tenir més presents són:

Per què es denomina feminicidi i què s'entén com a tal?:

“La traducción de femicide es feminicidio. Sin embargo, traduje femicide como feminicidio y así la he difundido. En castellano femicidio es una voz homóloga a homicidio y sólo significa homicidio de mujeres. Por eso, para diferenciarlo, preferí la voz feminicidio y denominar así al conjunto de violaciones a los derechos humanos de las mujeres que contienen los crímenes y las desapariciones de mujeres y que, estos fuesen identificados como crímenes de lesa humanidad. El feminicidio es el genocidio contra mujeres y sucede cuando las condiciones históricas generan prácticas sociales que permiten atentados violentos contra la integridad, la salud, las libertades y la vida de niñas y mujeres” (Lagarde, 2008).

Què comparteixen els autors dels feminicidis?:

“Sin embargo, todos tienen en común que las mujeres son usables, prescindibles, maltratables y desechables. Y, desde luego, todos coinciden en su infinita crueldad y son, de hecho, crímenes de odio contra las mujeres. Para que se de el feminicidio concurren, de manera criminal, el silencio, la omisión, la negligencia y la colusión parcial o total de autoridades encargadas de prevenir y erradicar estos crímenes. Su ceguera de género o sus prejuicios sexistas y misóginos sobre las mujeres (Lagarde, 2008).”

Quan i per què hi ha més possibilitats que es donen condicions per al ‘femicidi’?:

“Hay condiciones para el feminicidio cuando el Estado (o algunas de sus instituciones) no da las suficientes garantías a las niñas y las mujeres y no crea condiciones de seguridad que garanticen sus vidas en la comunidad, en la casa, ni en los espacios de trabajo de tránsito o de esparcimiento. Más aún, cuando las autoridades no realizan con eficiencia sus funciones. Cuando el estado es parte estructural del problema por su signo patriarcal y por su preservación de dicho orden, el feminicidio es un crimen de Estado” (Lagarde, 2008).

Per què i de què es sustenta el femicidi?:

“El feminicidio se fragua en la desigualdad estructural entre mujeres y hombres, así como en la dominación de los hombres sobre las mujeres, que tienen en la violencia de género, un mecanismo de reproducción de la opresión de las mujeres. De esas condiciones estructurales surgen otras condiciones culturales como son el ambiente ideológico y social de machismo y misoginia, y de normalización de la violencia contra las mujeres. Se suman también, ausencias legales y de políticas democráticas con contenido de género del gobierno y de los órganos de justicia del Estado, lo que produce impunidad y genera más injusticia, así como condiciones de convivencia insegura, pone en riesgo su vida y favorece el conjunto de actos violentos contra las niñas y las mujeres”(Lagarde, 2008)

2. Definició ‘Violència de gènere’ segons la Llei Orgànica 1/2004, de 28 de desembre, de Mesures de Protecció Integral contra la Violència de Gènere.

“La violencia de género no es un problema que afecte al ámbito privado. Al contrario, se manifiesta como el símbolo más brutal de la desigualdad existente en nuestra sociedad. Se trata de una violencia que se dirige sobre las mujeres por el hecho mismo de serlo, por ser consideradas, por sus agresores, carentes de los derechos mínimos de libertad, respeto y capacidad de decisión.”

“La presente Ley tiene por objeto actuar contra la violencia que, como manifestación de la discriminación, la situación de desigualdad y las relaciones de poder de los hombres sobre las mujeres, se ejerce sobre éstas por parte de quienes sean o hayan sido sus cónyuges o de quienes estén o hayan estado ligados a ellas por relaciones similares de afectividad, aun sin convivencia.”

1. Portal Geofeminicidio.com

El portal web Feminicidio.net és un espai per visualitzar la violència masclista a l'Estat espanyol i Llatinoamèrica. Compta amb un canal de notícies, entrevistes, articles, investigacions i s'imparteixen cursos online. Entre els diferents apartats del portal, cal destacar geofeminicidio.com. Aquesta secció reuneix totes les dades referents als feminicidis a l'Estat Espanyol des del 2009 i s'està treballant per incloure-hi també les d'Argentina, Mèxic i Nicaragua. La informació que podem trobar referent al nombre de víctimes és: el percentatge d'aquestes segons el % i el tan per mil; la classificació per mesos; per tipus de feminicidis; per nombre de casos i edat mitjana; escenari dels assassinats; victimaris; i per comunitats autònomes. Totes les xifres estan degudament referenciades amb la notícia que informa dels fets. El que la diferència de les xifres oficials del govern és que el concepte feminicidi recull més crims contra les dones pel simple fet de ser-ho i que no precisament s'etiqueten sota el nominatiu de la violència masclista.

2. Instruccions d'accés per a les dades dels gràfics.

- a) Entrem a la pàgina web <http://www.geofeminicidio.com/>. Ens dirigim a la columna de la dreta i clicarem damunt d'Espanya.
- b) Una vegada ens apareix el mapa de l'Estat espanyol amb el nombre de casos per províncies, ens dirigirem a la part inferior per tal d'obtenir les dades de tot un any complet, en aquest cas, les del 2014. A l'apartat *Any de rango 1* seleccionarem l'any 2014 i a *Any de rango 2* posarem 2013, els anys sempre han de ser diferents. Una vegada incorporades les dades clicarem sobre *Actualizar informe*.
- c) Seguidament ens apareixerà una taula amb totes les dades de cada Comunitat Autònoma: *Víctimes Any: 2014, %, Víctimes Any: 2013, %, Diferencia, Mujeres 2010 (INE), Feminicidios y asesinatos por 1.000.000 mujeres en: 2014.*

3. Gràfic 1

3.1 Definició activitat:

Crea dos gràfics circulars, un amb les dades del 2013 i l'altre amb les del 2014, per tal de comparar les xifres entre les diferents comunitats autònomes de l'Estat Espanyol.

3.2 Instruccions:

- a) En primer lloc, tothom ha d'obrir el programa Microsoft Excel i a la vegada s'ha de tenir oberta la pestanya del portal Geofeminicidio: <http://www.geofeminicidio.com/geoinf.aspx?idPais=70>
- b) El primer pas serà abocar la informació del portal al llibre d'Excel. Aleshores, seleccionarem tot el requadre, clicarem amb el ratolí el botó dret, seleccionarem Copiar i pasarem al llibre d'Excel on clicarem botó dret i seleccionarem Enganxar.
- c) Com hi ha informació que no ens cal, haurem d'adequar el requadre segons la informació que nosaltres necessitem. Aleshores eliminarem les columnes C i E, que són les de percentatge (%); la F, que s'anomena Diferència; la G, que és Dones 2010 (INE) i la H, Feminicidis i assassinats per 1.000.000 dones en 2014. Les úniques columnes que preservem és la A, que tot i que al portal posa països o canviarem per CCAA; la B, Víctimes Any: 2014 i la D, Víctimes Any: 2013.
- d) Per tal d'acomodar les dades per a la realització dels gràfics, les columnes hauran de seguir el següent ordre: CCAA, Víctimes Any: 2014, CCAA, Víctimes Any: 2013. Per inserir la segona columna de CCAA, en primer lloc, seleccionarem la columna on volem posar les dades i clicarem amb el botó dret del ratolí prement Insereix i automàticament s'introduirà una columna en blanc. El segon pas serà copiar les dades de la columna de les CCAA, aleshores seleccionarem tota la columna, apretarem botó dret i seleccionarem copiar. En tercer lloc, seleccionarem la columna que hem creat i que està buida, apretarem botó dret i seleccionarem enganxar.
- e) Una vegada tenim les dades ordenades, anirem a la part superior del programa dirigint-nos a la pestanya Inserció/Insertar i a l'apartat de gràfics clicarem a Circular. Escollirem el primer gràfic en 2D que ens apareix.
- f) Automàticament apareixerà un requadre al llibre Excel. Clicarem damunt del requadre amb el botó dret i ens apareixerà una pestanya, i clicarem a Selecciona dades. Ens centrarem en les dades del 2013 i clicarem la columna CCAA i Víctimes Any: 2013. Una vegada seleccionat apretarem al botó inferior dret 'D'acord' i automàticament ens apareixeran els gràfics.

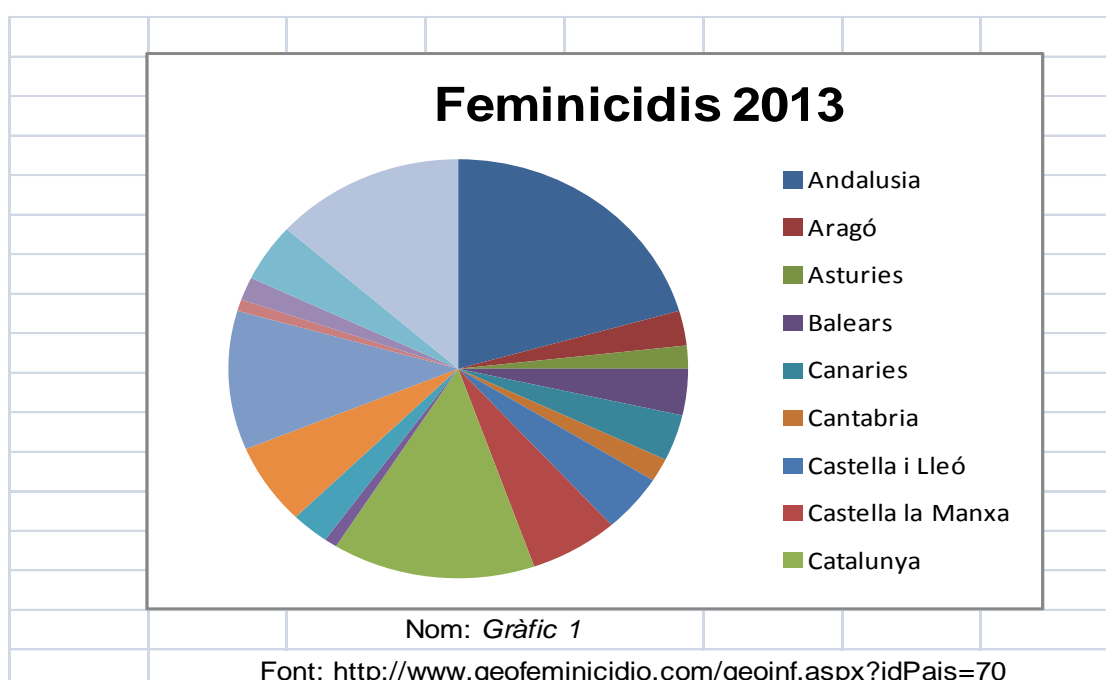
- g) En el cas de les dades del 2014 seguirem el mateix procés abans explicat però ara seleccionant les dades del 2014.
- h) A la part inferior de la taula i del gràfic s'haurà d'incloure el nom i la font. Per exemple, Nom: Gràfic 2, Font: www.geofeminicidio.com.

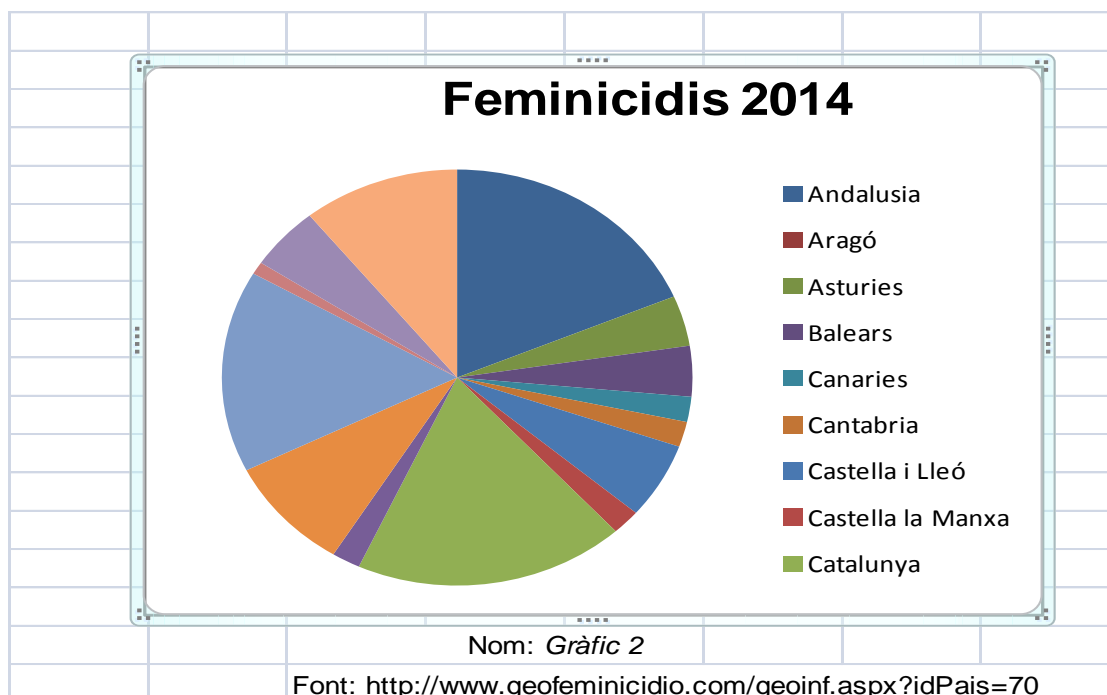
3.3 Resultat:

	2014		2013
Andalusia	19	Andalusia	23
Aragó	0	Aragó	3
Asturies	4	Asturies	2
Balears	4	Balears	4
Canaries	2	Canaries	4
Cantabria	2	Cantabria	2
Castella i Lleó	6	Castella i Lleó	5
Castella la Manxa	2	Castella la Manxa	7
Catalunya	19	Catalunya	16
Ceuta i Melilla	2	Ceuta i Melilla	1
Extremadura	0	Extremadura	3
Galícia	9	Galícia	7
Madrid	16	Madrid	12
Murcia	1	Murcia	1
Navarra	0	Navarra	2
País Basc	5	País Basc	5
Rioja	0	Rioja	0
País Valencià	11	País Valencià	15

Nom: *Taula 2*

Font: www.geofeminicidio.com/geoinf.aspx?idPais=70

4. Gràfic 2

4.1 Definició activitat

Crea un gràfic de barres, amb les dades del 2013 i el 2014, per tal de comparar les xifres entre les províncies del País Valencià.

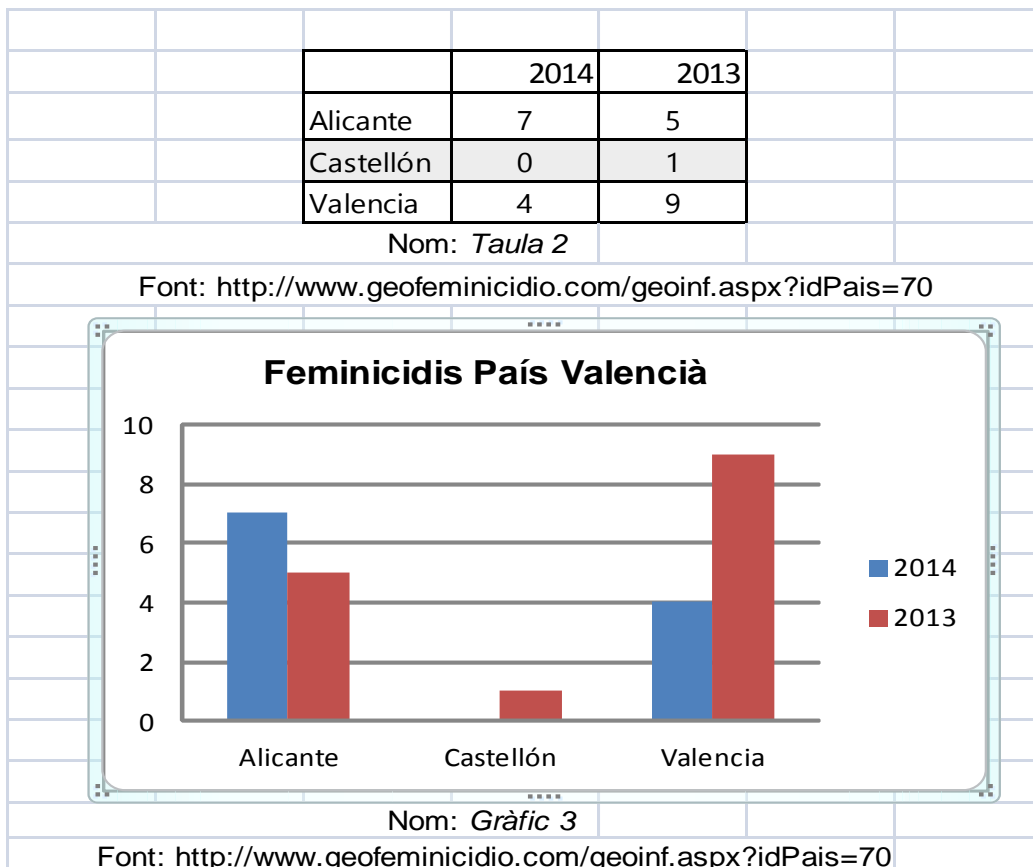
4.2 Instruccions

- a) En la mateixa pàgina on estàvem clicarem damunt del País Valencià. En el cas que s'haja tancat la pàgina, repetirem el procés: entrarem a geofeminicidio (<http://www.geofeminicidio.com/paises.aspx>) i clicarem sobre Espanya, apareixent-nos altra vegada el mapa.
- b) Haurem de canviar les dades, ens dirigirem a la part inferior del mapa i a Any del rango 1 incorporarem l'any 2014 i a l'Any de rango 2: el 2013; després, seleccionarem actualitzar informe.
- c) Seguidament, clicarem damunt del dibuix del País Valencià i ens apareixerà només la imatge del territori.
- d) Seleccionarem el requadre Informe de Número de Casos: Feminicidis i Assassinats de Dones, cliquem botó dret i seleccionem sobre copiar.
- e) Obrim l'excel i cliquem botó dret i seleccionem pegar. Com hi ha més informació de la que necessitem, eliminarem les següents dades per tal de facilitar l'anàlisi. Si hem col·locat la taula a partir de la columna A,

eliminarem la C, %, la E, %, la G, Dones 2010 (INE) i la H, Femicidis i assassinats per 1.000.000 dones en 2013.

- f) A continuació insertarem un gràfic, per al qual ens haurem de dirigir a la part superior, a l'apartat Insertar, Gràfics, Barra.
- g) Una vegada creat el gràfic clicarem amb el botó dret i seleccionarem les dades, havent de quedar seleccionades els noms de les tres províncies, els anys, i les dades respectives a cadascun d'ells.
- h) A la part inferior de la taula i del gràfic s'haurà d'incloure el nom i la font. Per exemple, Nom: Gràfic 2, Font: www.geofemicidio.com.
- i) Una vegada està tot enllestit, els alumnes hauran de comparar les diferències que hi ha a cada província.

4.3 Resultat:

1. Anàlisi de les xifres. Compara les comunitats autònomes amb un major nombre de víctimes amb les xifres del País Valencià de l'any 2013 i 2014.

Les xifres més altes corresponen a Andalusia amb 23 víctimes al 2013 i 19 al 2014. Seguidament Catalunya amb 16 al 2013 i 19 al 2014 i Madrid amb 16 al 2014 i 12 al 2013. Pel que fa al País Valencià es situaria en la quarta comunitat autònoma amb els índex més alts de femicidis amb 11 víctimes al 2014 i 15 al 2013. Fent una comparativa observem que, mentre a Andalusia i el País Valencià ha disminuït lleugerament el nombre de víctimes, a Catalunya i Madrid s'han incrementat.

2. Avaluació de les dades. Considereu que les xifres són positives o negatives? Com veieu el nombre de xifres del País Valencià envers l'Estat espanyol, està en la mitjana, és superior o inferior?

Per al País Valencià, les xifres són negatives perquè es situa en el quart territori, de divuit, amb més víctimes de tot l'Estat espanyol. A més a més, supera la xifra mitjana, la qual es situaria en 5,6 per al 2014 i en 6,2 per al 2013. A nivell general, el nombre de víctimes es situa al voltant de les 100 víctimes, 102 al 2014 i 112 al 2013. Tot i que la diferència no és del tot significativa, s'observa una lleu disminució en el nombre de les víctimes. Per últim, les xifres mai es podran considerar positives si no són descendents contínuament fins a l'arribada de 0.

3. Poseu un exemple sobre un aspecte que creieu que reforça les desigualtats entre els sexes?

Un exemple és l'educació, ja que des de menuts s'educa a les xiques i als xics segons uns marcats rols socials, definint el seu caràcter i la manera de ser. Per exemple, les xiques han de ser sensibles i atentes, mentre que els homes han de ser forçuts i independents.

4. Què creieu que es podria fer per canviar aquestes dades? Feu 3 propostes per a la prevenció de la violència masclista.

Per tal de canviar aquesta situació la població hauria de prendre una major consciència i evitar totes les actituds sexistes possibles. També, s'haurien de prendre mesures des dels governs autonòmics i nacionals, els mitjans de comunicació i des de l'educació. Tres propostes per a la prevenció de la violència masclista serien: Més tallers sobre la matèria als centres escolars; Que les sèries i pel·lícules crearen personatges més reals sense caure en la reproducció

d'estereotips sexuals tradicionals; Que s'intensificaren els recursos i la informació en aquelles comunitats autònomes amb més víctimes.

Fitxa informativa

1 Introducció

La fitxa informativa es repartirà a tot l'alumnat només començar el projecte. Es tracta d'una ferramenta que els pot ser útil per a consultar més informació sobre educació afectiva i sexual i violència masclista. A més a més, l'anonimat que els ofereix el món virtual pot facilitar la consulta de dubtes que a vegades no s'atreveixen a preguntar en públic. En ella trobem diverses pàgines web on l'alumnat podrà recórrer per tal d'informar-se sobre qualsevol aspecte relacionat en l'educació afectiva i sexual i la violència masclista. Les pàgines web estan dividides segons les temàtiques que es tracten, les que estan dintre del requadre educació sexual i afectiva són les que tenen informació general. L'últim apartat l'hem centrat en aplicacions mòbils de caràcter gratuït i que es poden descarregar de Play Store i IOS, les quals a través de jocs donen informació sobre educació afectiva i sexual i disposen recursos per a sensibilitzar i prevenir la violència masclista.

ESP AIS D'INFORMACIÓ I RECURSOS

Mètodes anticonceptius i infeccions de transmissió sexual

FEDERACIÓN ESTATAL DE LESBIANAS, GAYS, TRANSEXUALES Y BISEXUALES:
<http://www.felgtb.com/estoy-seguro/>

PÍLDORA Y MUJER: <http://pildoraymujer.com/es/inicio/index.php>

Violència masclista

ADOLESCENTES SIN VIOLENCIA DE GÉNERO:
<http://adolescentesinviolenciadegenero.com/>

MI NOVIO ME CONTROLA LO NORMAL: <http://minoviomecontrola.blogspot.com.es/>

Educació afectiva i sexual

CENTRO JOVEN: <http://www.centrojovent.org/>

HARIMAGUADA: <http://www.harimaguada.org/sexpresan/multimedia/sexpresan.swf>

FORMA JOVEN: <http://www.formajoven.org/>

SEXE JOVES : <http://sexejoves.gencat.cat/ca>

KARICIES: <http://karicies.blogspot.com.es/>

YA PERO LLAMA: <http://www.juntadeandalucia.es/institutodelajuventud/yaperollama/>

STOYXTI: <http://www.stoyxti.es/StoyXTi/faces/web/inicio.jsp>

Aplicacions mòbils

Totes aquestes apps es poden descarregar de manera gratuïta des de Play Store i IOS.

DETECTAMOR

AMOR DEL GUAPO

SIN MACHISMO SÍ, ¡ACTUALÍZATE!

LIBRES

ENRÉDATE SIN MACHISMO

Enquesta d'avaluació

1 Introducció

Per tal d'avaluar el projecte i conèixer si l'aprenentatge ha estat positiu per a l'alumnat, se'ls passarà la següent enquesta abans de començar el projecte i després de dur-lo a terme. El cos de l'enquesta serà el mateix, d'aquesta manera es podrà avaluar si els resultats han canviat i si ho han fet positivament. Els ítems que es pregunten toquen tots els aspectes que es desenvoluparan al llarg del projecte, la majoria es tracten de mites sobre la diversitat sexual, la violència masclista i les relacions de parella, però també hem afegit alguns aspectes sobre actituds i comportament en les relacions igualitàries, per tal que no hi haja un predomini absolut del totalment en desacord o totalment d'acord.). Com es tracta d'una enquesta anònima, només demanem la data per identificar si es tracta de la primera o la última, i la variable sexe, per observar si hi ha diferències a l'hora de valorar els ítems.

A part de l'enquesta, també considerem necessari conèixer l'opinió de l'alumnat envers el projecte i els temes que els agradaria tractar, per tant, els farem dues preguntes de caràcter obert per a escoltar les seues preferències i crítiques. La primera vegada que es passarà l'enquesta es preguntarà: "Quin tema t'agradaria que abordarem en el projecte sobre educació afectiva i sexual?", i per a l'última, "Creus que la consecució del projecte ha estat positiva? Hi ha algun aspecte que t'haguera agradat treballar més o que s'ha treballat de manera errònia?". Amb aquestes respostes de caràcter obert es dona espai a entendre els preocupacions i interessos de l'alumnat, a ser crítics i a la vegada a avaluar si hi ha hagut una reflexió i canvi d'actitud per la seua part.

2 Model de l'enquesta

Instruccions per a la realització de l'enquesta:

Indica com d'acord o amb desacord estàs amb les següents afirmacions. El número 1 equival a estar amb desacord, el 2 a no estar ni d'acord ni amb desacord i el 3 a estar totalment d'acord. En la part inferior disposeu d'un pregunta oberta per tal d'expressar els vostres interessos i crítiques.

Data:			
Sexe:			
	1	2	3
Els xics, de manera natural, són més aptes per a arreglar un cotxe que les xiques.			
Les xiques, de manera natural, són més aptes per a cuidar als xiquets i xiquetes que els xics.			
L'únic mètode 100% segur per a prevenir l'embaràs i les infeccions de transmissió sexual és no mantenir relacions sexuals.			
És normal que la teua parella llegisca els teus whatsapps.			
Hi ha pràctiques sexuals sense coit i sense reduir el plaer als genitals.			
Les xiques no es masturben.			
La mitja taronja no existeix.			
La sida es pot contraure besant-se amb una persona que estiga contagiada.			
La píndola anticonceptiva et pot prevenir de les infeccions de transmissió sexual.			
La teua parella és la persona més important del teu entorn.			
La comunicació assertiva i la negociació (facilita l'empatia, l'escoltar i l'expressió de les necessitats) és la més adequada per a resoldre un conflicte.			
Quan es discuteix és normal xisclar a l'altra persona.			
La majoria dels xics que els agraden les pel·lícules romàntiques són homosexuals.			
Quan més cels té la teua parella, més et demostra quan t'estima.			
Els valors més important en una relació de parella són la confiança i el respecte.			
Les xiques que tenen relacions sexuals amb molts xics són unes "soltes".			
El amor tot ho pot.			
La majoria de denúncies per violència de gènere són falses.			
Les xifres d'homes maltractats són les mateixes que les de dones maltractades.			
Les xiques mai es queden embarassades amb la primera relació sexual.			
Les persones bisexuals són molt "viciosos", els agrada molt el sexe.			
Els preservatius es trenquen amb facilitat.			
Les persones homosexuals no tenen una infermetat.			
Si no vols tenir una relació sexual amb una persona, s'ha de respectar el teu no.			

Preguntes obertes:

Quin tema t'agradaria que abordarem en el projecte sobre educació sexual i afectiva?
 Creus que la consecució del projecte ha estat positiva? Hi ha algun aspecte que t'haguera agradat treballar més o que s'ha treballat de manera errònia?